Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW

LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК * РІК XVIII, Нр 2 (89) МАРЕЦ - КВІТЕН 2006 * КРЕНИЦЯ - ЛІГНИЦЯ

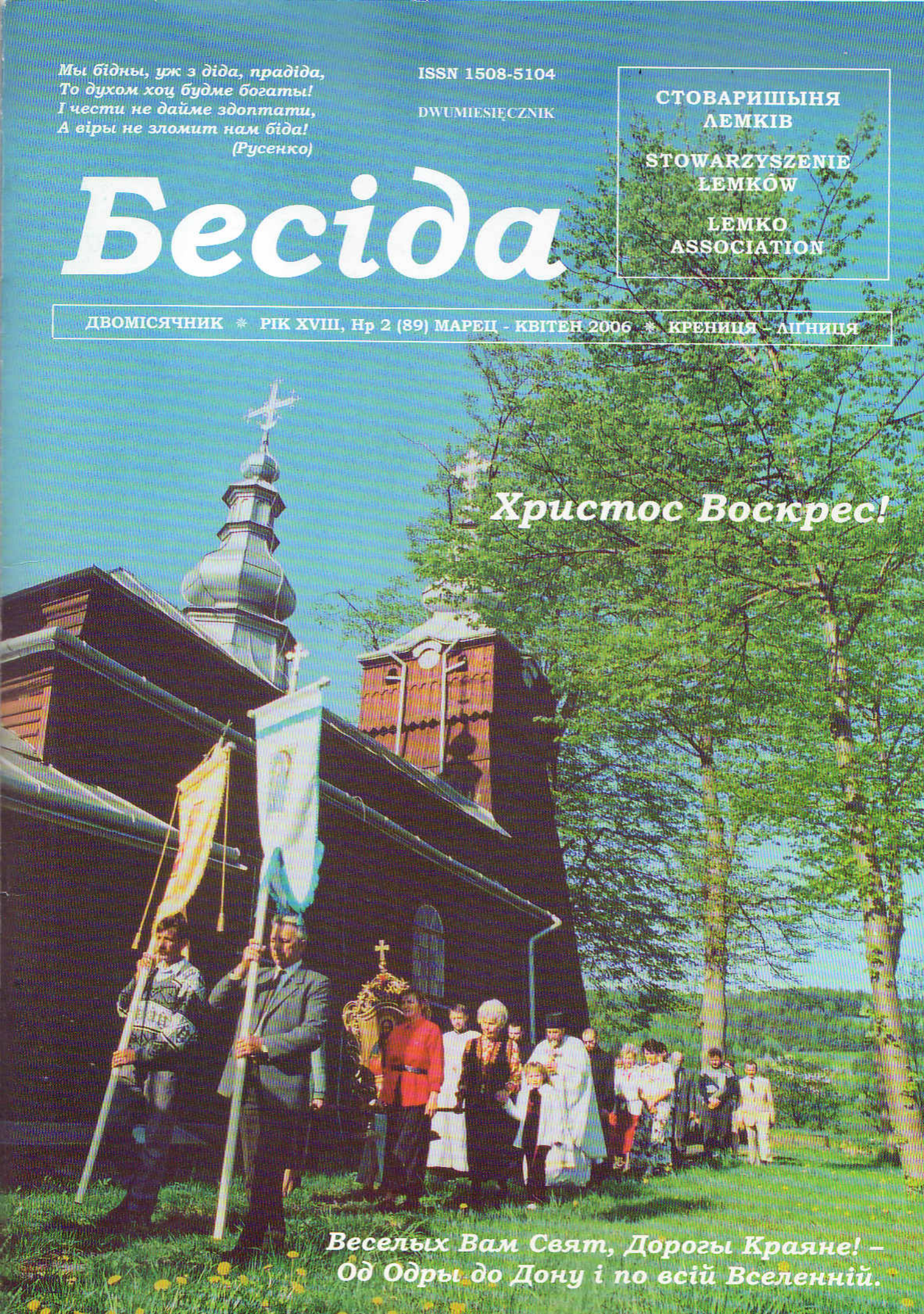

Христос Воскрес!

Веселых Вам Свят, Дорогы Краяне! –
Од Одры до Дону і по всій Вселенній.

Бесіда

Часопис Головного Заряду Стоваришыня Лемків

выходит од 1989 рока

посвячений збережыню істориі, культуры і языка Лемків

інформуючий о жытю нашой і братніх нам суспільности

плекаючий вірні надіі прадідів і вітців

В *Бесіді* почуеш смак рідного слова, такого, як передати го треба твоім дітям і внукам

Буд спілучастником і спілтворцьом *Бесіды*, бесідуй з *Бесідом*

Бесідуй, рад, гвар, повідай! Товды ЛЕМ будеш собом І шанувати Тя будут Люде

Чытай Бесіду Внуку і Діду!

(...) Заран Великден, радіст, втіха! Тішат ся стары, же „ищы" дочекали, тішат ся молоды, же „юж" дочекали, тішат ся маленькы діточкы, хоц іщы не розуміют, чом ся мают тішыти... А Параска лежыт тяжко хвора, а єй діточкы плачут. (...) І може, небога, не дочекат Великодня, може тоты дзвоны, што задзвонят на Воскресеніе Христове, што будут благовістити праздник над праздниками, заграют заран смутну пісню сироткам Параскы?...

(В.) *А заран Великден,* стор. 8-9

(...) Щебечут, підсьпівуют, прібуют. Дівчатка одівают ся до крас ґорсетиків, кладут на рамена ріжноцвіт-хусткы, хлопці замітуют на ся гуньочкы, бунды, ґурманы, ай велькопаньскы блищачы одіня, втискают на головы царскы короны ци барані шапкы, припинают бороды, малюют ся на чортівско чорно і на ангельско ясно. Зьвіздар, хоц на сцену не вышол іщы, крутит Зьвіздом. Крутит ся, не стоіт, наш малий – велькій рідний сьвіт.

Петро Мурянка, *Жебы ся Вам родил ярец як палец!*, стор. 10-11

(...) Наступны екзаміны для ансамблю придут внет, в тым і на „шырокых водах", чым буде за нецілы штыри місяці велька сцена XXVI Лемківской Ватры на Чужыні. Бо найти ся на ній буде, думам, в інтересі обох сторін. //Жычме Лемківскому Вокально-Музычному Ансамльови ЛЕМ-ФОЛЬК-БЕНД поводжыня і дуже прихыльників.

Митро Русинко, *Грає і сьпіват Лем-Фольк-Бенд*, с. 13

(...) Але найбарже то люблю бандуры з квасным молоком. То товдыль бы-м з того щестя під перином час затримал. Лем гласьні з тым часом, то ся мі николи не поведе зо шыткым стигнути. Бо нич з таніром під перину влізу, то Клавдия Кардінале уж цілком надію стратила, а Генри Фонда ся праві з той злости застрілил.

Павел Ксенич, *Piotr Bodenka і такы ріжны справы*, стор. 17-19

(...) Дорога до готелю барз прикра, під беріг, і треба было шувні силы, жебы каждого дня ньом прейти. З другой страны – жаль, же юж ся кінчыт тото наше чудове поломничество, же лишаме на все найсвятійшы місця – Святу Землю. (...) Позераме од готелю на Єрусалим, припоминаме собі де сме были і што сме виділи, і певно вшытко остане нам в памяти і пред очами.

Іван Дзядик. *Свята Земля*, стор. 20-25

На передній стороні окладинкы: *Великден в грекокатолицкій парафіі в Снітници,* фото: П. Басалыґа

На задній стороні окладинкы: *Церков Св. Євангелисты Лукы в Ізбах* (1888), фото: Петро Басалыґа

Новины – не новины не лем з Лемковины

♦ 3 січня в Михаловцях (східня Словация), при Уряді Православной Єпархіяльной Церкви отворено Матірску Школу Св. Ростислава. Уряд тот од деякого часу веде тіж Середнє Odborne Учылище Св. Кірила і Мефодия.

♦ 6 січня в Старым Костелику в Закопаным было одправлене... православне богослужыня. Різдвяну Всеночну для перебываючых на одпочынку численных віроісповідників християньского Сходу служыл парох православной парафії в Кракові, о. Ярослав Антосюк.

♦ 13 січня (або в близкы тій даті дни) по обох странах Бескіда і на землях лемківской, русиньской діаспоры орґанізувано новорічны балі. Діяче Стоваришыня Лемків витали Новий Рік в просторах свойой сідибы в Ліґници.

♦ 20 січня в Дворі Карвациянів в Ґорлицях проходила шторічна едиция вручыня Нагороды „Мосты Старосты". Выріжніня *за осягніня в творчій інтерпретациі лемківского фольклору і промоциі музычной культуры* отримал Роман Корбич – керівник ансамблю „Серенча".

♦ 20 січня в Музею о. Д. Блажейовского во Львові одкрыто выставу вышываных ікон Марты Кулинич-Новицкой, по матери – Лемкыні з Королика Волоского к. Рыманова (см. стор. 13)

♦ 22 січня хор „Зоря", заложений минулого рока, ведений через Анну Дубец, выступил з колядами в римокатолицкым костелі в Устю Рускым. З такыма же концертами хор выступил тіж в костелах в Бічы (27 січня) та в Ґорлицях (29 січня).

♦ **30 січня вмер Його Блаженство Николай, Архієпископ Пряшівскій, Митрополита Ческых Земель і Словациі. При участи єрархів Православной Церкви з ріжных стран сьвіта похоронено Митрополиту Николая 4 лютого в Пряшові.**

♦ 4 лютого в Кросні представителі приграничных реґіонів Угрів, Словациі і Польщы підписали деклярацию о реактивациі ретро потягу Портіус-Експрес, курсуючого на трасі першой мадярско-галицкой желізниці (з 1874 р.) – з Токаю до Кросна. Была бы то велька туристычна атракция.

♦ 5 лютого в ґорлицкій Рускій Бурсі, традициjні уж, проходила стріча з колядом. Выступили діточы і молодіжны групы – з Ґорлиц, Устя Руского і Ґладышова. Стрічу дополнили молодо-стары колядникы з Крениці.(с.10-11)

♦ 18 лютого в америцкым Мінеаполіс під гослом *Будучніст русиньской сьвідомости в Америці* проведено 20. річник Духновичового Дня. Стрічу орґанізувало Товариство Русинів Мінесоты.

♦ 22 лютого в проґрамі TVP1 „Był taki dzień", в навязаню до дня смерти Енді Воргола повіджено: *(...) syn łemkowskich emigrantów z małej wioski na Słowacji.* „Такє мале, а тішыт", адже донедавна в медиях Енді был заєдно „Словаком".

♦ 22-24 лютого в Музею Сучасной Штукы Енді Воргола в Меджелабірцях зачала ся реалізация медженародного проєкту Warhol Fest. Спонсоруваний через ЕУ, тырвал буде до червця. Презентуваны будут сферы, якыма занимал ся Енді Воргол – ґрафіка, фотоґрафія, фільм, рокова музыка.

♦ 27 лютого в Пряшові засідала медженародна комісия конкурсу рысункового гумору *Злата Бочка.* На конкурс надіслано понад 500 прац 157 авторів з 25 краів сьвіта (в тым з Хін, Узбекістану, Бразилії). Орґанізатором конкурсу є наш славний карикатуриста Федор Віцо. Лавреатів офіцийні познаме в ден вернісажу, 1.04.06.

З пресы

Cy po nasemu jes po Bozemu?

Po tym, jak media opublikowały list arcybiskupa Dziwisza do tutejszych proboszczów, na Podhalu zawrzało. Ludzie godoli, baby jęcały, media śpekulowały. Ze arcybiskup sprzeciwia się góralszczyźnie w kościele.(...)

Ksiądz metropolita jedynie przypomniał pewne normy, które obowiązują niezależnie od tego, czy jesteśmy na Podhalu, czy na Pomorzu – wyjaśnia rzecznik krakowskiej kurii ks. Robert Nęcek. – Tłumaczenie Pisma Świętego na język góralski nie ma zatwierdzenia przez Kongregację ds. Kultu Bożego, a więc nie ma *imprimatur* i siłą rzeczy nie może zastępować tekstów liturgicznych, które takie *imprimatur* mają. Chciałbym podkreślić, że na przykład Biblia tłumaczona na język kaszubski *imprimatur* otrzymała.

Górale bowiem chętnie przywołują Kaszubów jako argument na obronę prawa do naznaczonej ludową tradycją liturgii mszalnej. W tym drugim przypadku sytuacja i stopień odrębności kulturowej a zwłaszcza językowej, są jednak nieporównywalne. „Prowadzone są poważne prace nad lekcjonarzem i mszałem, a umieszczenie kaszubskiego tekstu *Ojcze Nasz* w Jerozolimie i w katedrze oliwskiej w pewnym sensie pieczętują obecność języka kaszubskiego wśród kościelnych języków liturgicznych" – wyjaśniał niedawno w „Zwonku Kaszëbczim" bp Bernard Szlaga. (Bartek Dobroch, *Tygodnik Powszechny*, 3/2006)

Łemkowska karczma (cz. II)

Protesty społeczności łemkowskiej na rzecz uratowania karczmy poparły różne organizacje łemkowskie, co świadczy, że ten naród przy całej swej różnorodności, sprzeczności, nie jest „skostniały", jest żywy. To świadczy, że ten naród odczuwa przynależność do naszej wspólnej ziemi. My jesteśmy głęboko związani z tą ziemią poprzez kości naszych pradziadów, którą ☞

Łemkowska karczma (cz. II)

po *Akcji Wisła* dzielimy z braćmi Polakami. Pisząc to zdanie zastanowiłam się nad słowem „dzielimy"... Czy naprawdę tak jest: dzielimy? Na to pytanie mogłaby dać odpowiedź Parafia Rzymskokatolicka w Uściu i musiałaby to być odpowiedź negatywna, bo jak można nazwać fakt sprzedaży przez tę parafię ziemi należącej przed *Akcją Wisła* do Łemków – cerkwi greckokatolickiej tzw. Bielańskie: w Uściu ponad 10 hektarów. Ziemię stanowiącą własność łemkowską, parafia rzymskokatolicka otrzymała z Urzędu, nie informując właścicieli, czyli Łemków: bez przeproszenia, bez propozycji podzielenia się z mniejszym bratem, w końcu katolikiem i właścicielem ziemi.(...)

Podobna sytuacja zaistniała w Smerekowcu (...). We współczesnych standardach cywilizacyjnych prawo własności jest rzeczą świętą. Każdy ma prawo do swojej własności i nikt nie może być pozbawiony swego mienia. Ktoś powie: parafia rzymskokatolicka w Uściu i Smerekowcu otrzymała ziemię i las zgodnie z prawem. Z jednym prawem zgodnie, ale jak to się ma do prawa Boskiego, do Dekalogu (...). Jest przecież jeden *Kościół Katolicki*. (...). (Melania Chomiak, *Tygodnik Gorlicki*, 2.1.2005)

– Nu, i po co ten krzyk? – rzekłby Icko karczmarz. – Należała ziemia do Kościoła Katolickiego i należy do Kościoła Katolickiego... A ksiądz proboszcz pewnie by dodał: – Nie wzywaj mi tu Dekalogu nadaremnie.

Przyszli Trzej Królowie

Dzisiaj Trzech Króli – Kacpra, Melchiora i Baltazara. Dzisiaj również rozpoczynają się święta Bożego Narodzenia w Kościele prawosławnym i grekokatolickim u naszych braci Łemków i Ukraińców. Jak mi powiedział Stefan Hładyk, prezes Zjednoczenia Łemków z Bielanki, Nowy Rok wedle liturgii cerkiewnej będą obchodzić po dwóch tygodniach od Bożego Narodzenia, ale już od lat ten specjalny dzień w roku obchodzą w podobny sposób jak na świecie, czyli 1 stycznia. Trzej Królowie, prawosławne Boże Narodzenie, to kolejne dni w roku sprzyjające refleksjom. (...) (Jerzy Wideł, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 6 stycznia 2006)

Tere-bzdere. I tak co roku! A nie pisze się tu o Gwinei, a o najbliższych sąsiadach. Tępota to jeszcze nie grzech, ale ignorancja, i to w taki święty czas – na pewno tak. Już mdli w żołądku. A tu jeszcze, do samej Wieczerzy, trzeba pościć...

Centrum mniejszości

W Szczecinie powstanie centrum kulturalne dla mniejszości narodowych. Wczoraj radni jednogłośnie przekazali na ten cel budynek przy ul. Zygmunta Starego.

– Mamy właśnie trzeci dzień świąt Bożego Narodzenia, to bardzo dobry prezent na tę okazję – mówił wczoraj do radnych ks. Paweł Stefanowski, proboszcz parafii prawosławnej. – Jestem tak wzruszony, że aż mi trudno mówić. To ważna decyzja dla wszystkich wiernych.

Proboszcz podkreślił, że to centrum będzie dla wszystkich szczecinian, nie tylko dla osób prawosławnych.

Nieruchomości to zabytkowy budynek, tuż przy budowanej właśnie cerkwi. Parafia chciałaby tam prowadzić kursy językowe dla mniejszości narodowych: Ukraińców, Greków, Łemków, Rosjan, Białorusinów, Mołdawian i Rumunów. Mają także być prowadzone wystawy, prelekcje, koncerty i inne przedsięwzięcia kultywujące i podtrzymujące tradycje mniejszości narodowych.

Parafia prawosławna otrzymała budynek za 1 procent jego wartości. Teraz będzie musiała wykonać w nim gruntowny remont – ponieważ nieruchomość jest zdewastowana. (ika, *Głos Szczeciński*, 10 stycznia 2006 r.)

Serdeczne gratulacje, Wielebny Księże Proboszczu! Raz jeszcze sprawdza się maksyma: *Chcieć – to móc*.

Łemkowskie kolędowanie

Do tradycji należy, że w Bursie Ruskiej w Gorlicach przy ul. Sienkiewicza 28 w okresie bożonarodzeniowym odbywa się łemkowskie kolędowanie.

Trzy dziecięce zespoły łemkowskie z Gorlic, Uścia Gorlickiego i Gładyszowa oraz jeden zespół dorosłych z Krynicy wystąpiły w Bursie z łemkowskimi kolędami.

Zespół z Gorlic w składzie: Wasyl Drozdziak, Łukasz Kopcza, Daniel i Kira Dubec, Justyna Markowicz, Joanna i Justyna Wasylczak, Jan, Magda i Lidia Tacyn, Robert i Andrzej Zawidniak, Paulina i Angela Świerczyńska, Maria Warchoł, Justyna i Natalia Tutko został przygotowany przez Mirosławę Dubec. Mirosława Chomiak z Uścia Gorlickiego przygotowała zespół w składzie: Lidia Smereczniak, Magdalena Tutko, Lidia Bołdyś, Marlena Hyra, Paulina Dziamba, Łukasz Pupczyk, Jarosław Kwoczko, Andrzej Peregrym, Patryk Gaber, Paweł Hyra oraz Olga Wasula.

Najliczniejszy zespół kolędniczy z Gładyszowa przygotowały: Danuta Dziubyna, Helena Kopcza, Irena Kowalczyk i Ewa Pietrusza. Jego skład: Aleksandra, Oksana, Paweł i Danuta Bajus, Jolanta i Jarosław Czuchta, Jan Dziamba, Piotr Dziubyna, Angelika Gajewska, Marta Gesiak, Włodzimierz i Jarosław Kaszczak, Anna i Dariusz Kopcza, Aneta i Irena Marczak, Lidia Peregrym, Tomasz Rotko, Paulina Skrypak, Emiliana Szmajda, Paweł Tacyn i Anna Kowalczyk.

Zespół z Krynicy to: znany poeta i dyrygent chóru cerkiewnego Piotr Trochanowski i jego dzieci: Julia, Andrzej i Igor. Zaśpiewali stare i mało znane łemkowskie kolędy. Trochanowski przeczytał też humorystyczne życzenia noworoczne napisane przez Jana Żelema (1925-1988) rodem z Wapiennego, przed wojną mieszkańca Ruskiej Bursy, gdy uczył się w gorlickim gimnazjum. W życzeniach wymienił prawie wszystkie wioski z rejonu Gorlic i nie tylko.

Wszystkie dziecięce grupy kolędnicze były ubrane w łemkowskie stroje ludowe oraz charakterystyczne dla kolędników postaci jak Żyd, dziad proszalny, śmierć, diabeł, trzej królowie, gwiazdor z gwiazdą. (Marian Janiga, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 8 lutego 2006)

Niewiele jest w tym tekście refleksji (proszę, Panie Marianie, nie poczytać mi tego za przycinek), ale dla potomnych niezmiernie cenne jest wyliczenie nazwisk i imion. Takie to wszystko barwne – z jednej strony prastare, niemal testamentowe, z drugiej zaś hitowe. Przydać się kiedyś może do pracy z dziedziny etnologii, socjologii.

Gratulacje i bukiety kwiatów

W Gimnazjum w Uściu Gorlickim spotkali się nauczyciele, którzy osiągnęli kolejny stopień awansu zawodowego. Aby go uzyskać, musieli odbyć staż trwający 2 lata 9 miesięcy. (...)

Akt nadania awansu zawodowego – nauczyciela dyplomowanego otrzymali: Lidia Rusyniak – nauczycielka języka polskiego, Mirosława Chomiak – nauczycielka języka łemkowskiego, Dorota Koszyk – nauczycielka wychowania fizycznego, Tadeusz Jaszkowski – nauczyciel wychowania fizycznego.(...)

Wręczenia aktu nadania stopnia awansu zawodowego (...) dokonał starszy wizytator Jerzy Kamiński w obecności wójta gminy Uście Gorlickie, Dymitra Rydzanicza. W spotkaniu uczestniczyła Irena Woźniak – dyrektorka Gimnazjum w Uściu Gorlickim, Michał Korbelak – dyrektor Szkoły Podstawowej w Hańczowej oraz kierownik Gminnego Zespołu Szkół – Miron Michniak. (...) (Ewa Bugno, *Gazeta Krakowska, Gorlickie*, 31 stycznia 2006)

Sami swoi. Gołym okiem widać, że to Uście Ruskie. *Podeejdź, Kargul, do płota, płacz, jak i ja płacze...* Żarty – żartami, a zupełnie już poważnie – pogratulować należy nominacji. Co z największą serdecznością czynimy!!!

Łemkowski los

Biała Woda, rezerwat. Między ośnieżonymi pagórami nie widać piwnic i podmurówek, które zostały po łemkowskich domach. Tylko gdzieniegdzie natknąć się można na krzyże i przydrożne kapliczki, pozostałości po jednym z największych osiedli Rusinów Szlachtowskich w Pieninach. Nieco lepiej jest w Czarnej Wodzie. Tam po drodze do cerkwi mija się kilka domów z kamienia i drewnianych bali. – *Być może trudno w to uwierzyć, ale jeszcze na przed II wojną światową w Jaworkach były trzy potężne, liczące nawet 400 osób łemkowskie wioski* – mówi Piotr Gąsienica z Jaworek. – *To tu przez przeszło 500 lat mieszkali Rusini Szlachtowscy, potocznie zwani też Łemkami. Po Akcji Wisła w Małych Pieninach zostało zaledwie kilka mieszanych rodzin polsko-łemkowskich.* Większość z nich nie chce wracać do przeszłości, ani też mówić o tym, co wydarzyło się po 1947 r.

Dla Łemków z Jaworek Akcja Wisła to nadal temat tabu. Na zwierzenia godzą się nieliczni. Można od nich usłyszeć o masowych wysiedleniach, które w Małych Pieninach przebiegały zupełnie inaczej, niż w całym południowym pasie Karpat. Nie było to jednorazowe wysiedlenie, lecz kilka w przeciągu 9 lat. Ostatnie z nich, jak wspominają, odbyło się już po śmierci Józefa Stalina. (...)

W kolejnych etapach wysiedleniem zajmowało się wojsko. Rusini Szlachtowscy mieli według rozkazu zająć Ziemie Odzyskane, głównie Wrocław i Opole. Po tych ostatnich akcjach niewiele osób wróciło w Pieniny. – *Większość nas wywieziono w olsztyńskie, wrocławskie, śląskie* – wspomina Helena Łazarczak z Białej Wody. – *Ludzie nie stawiali takiego oporu jak w Bieszczadach, dlatego nie zniszczono naszych budynków. Nie ucierpiały cerkwie. Ale porozrzucano nas po kilka rodzin do jednej miejscowości, tak że później z trudem szukaliśmy swoich bliskich. Część z nas mieszkała w dawnych barakach poniemieckich. To było straszne. Do dziś nie rozumiem, dlaczego musieliśmy opuścić nasz rodzinny dom.*

Po 1956 r. część rodzin łemkowskich postanowiła wrócić w Pieniny. Dawnych osadników czekało w górach najczęściej wielkie rozczarowanie. Ich domy zostały wyburzone zaraz po wysiedleniu, a parcele rozdzielono między górali.

Wspomnienia sprzed przeszło 60 lat to dla Łemków z Jaworek nadal bolesna historia. – *Na pewno to, co się stało, to niepowetowane straty materialne i duchowe. Nie ma się co dziwić, że ci ludzie nie chcą wracać do przeszłości. Długo przecież wpajano im, że nie mają prawa mówić o swojej przeszłości, ba, nawet przyznawać się do swojego pochodzenia. Trudno zatem się dziwić, że teraz, w wolnej Polsce, nadal nie chcą mówić o swoich korzeniach. Musimy to uszanować* – przekonuje Piotr Gąsienica. (...) (Aneta Dusik, *Tygodnik Podhalański*, 5 stycznia 2006 r.)

Egzemplarz „Tygodnika Podhalańskiego" nadesłał anonimowy Czytelnik z Krakowa. Prosił o odniesienie się do tego tekstu. Odsyłamy tę prośbę do znawców tematu. Za przesyłkę dziękujemy.

Spája tri regióny

Pod od spoločnú medzinárodnú deklaráciu vyzývajúcu na obnovu retro vlaku Portius – Express, premávajúceho po trase prvej maďarsko – haličskej železnice z Tokaja do Krosna, sa v sobotu 4. februára podpísal na konferencii v Krosne aj predstaviteľ humenskej samosprávy Ing. Juraj Vaňo, zástupca primátora. Zámerom zástupcov železníc a samospráv miest, ktoré ležia na jej trase v troch krajinách – Maďarsku, Slovensku a Poľsku, je príležitostným vypravením retro vlaku na turistické účely zatraktívniť tieto miesta karpatského euroregiónu a Karpatskú vínnu cestu a vhodným spôsobom odprezentovať naše regióny v zjednotenej Európe. Do dejiska konania konferencie, do poľského Krosna, dopravil účastníkov vlak. Nie síce Portius – Express, ale vlak, ktorý používal bývalý maďarský komunistický pohlavár János Kádar. (...)

Trasa Prvej uhorsko-haličskej železnice oslávi v tomto roku už 132 rokov. Kedysi bola táto trasa strategická, spájala predovšetkým Przemysl s cisárstvom. Od konca prvej svetovej vojny po nej bezprostredne nepremávajú vlaky z Poľska cez Slovensko do Maďarska. Už niekoľko rokov trvá spolupráca medzi maďarským regiónom Zemplén a Krosnom v Podkarpatskom vojvodstve. Rovnako dlho pretrváva snaha a potreba utvoriť poľsko – slovensko – maďarský turistický produkt zvaný Karpatská vínna cesta /Cesta samorodna/. Táto historicko-kultúrno-gastronomická cesta je už od vekov zapísaná v Karpatskom euroregióne. Je zhodná so starou cestou, ktorou poľskí kupci vozili tokajské vína do Poľska a ďalej do iných častí Európy. Retro vlak Portius - Express nesie meno slávneho Krosňana Róberta Wojciecha Portiusa, pôvodom zo Škótska. Portius bol v roku 1632 dokonca krážovský poradca a od roku 1657 bol správcom Krosna. Bol najväčším importérom maďarských vín na sever od Karpát v XVII storočí. Zaslúžil sa o rozvoj mesta a vďační Krosňania po ňom pomenovali ulicu. Zvonenie zvonov z jeho veže obyvatežom mesta a okolia dodnes pripomína jeho zásluhy. (jo, *Korzar*, 27.02.2005)

Komentarze: pt

Наш лемківскій хранитель культуры Теофіль Курилло (1891-1945) выдал в 1938 році працу *Лемкы князями Церкви*. Была она окремом частю презентуючом, попри писателях (1937), науковцях (1942), наш пантеон в аспекті цілой історії. Навязуючы до хоснуваного Куриллом терміну „князь Церкви", треба нам днес представити постать Митрополиты Николая, якому місце в нашым пантеоні є без застановы належне.

ОДЫШОЛ КНЯЗЬ ЦЕРКВИ

30 січня 2006 рока, на 79. році жытя, 56-ым священства, 41-ым єпископства, 6-ым митрополичого служыня переселил ся до вышнього сьвіта князь Церкви, Його Блаженство Кир Николай, Архієпископ Пряшівскій, Митрополита Ческых Земель і Словациі. Лишыл осиротеным полудньовий – сонечний схыл нашого Бескіда, рідний, вітцівскій край, котрому ціле жытя вірно служыл.

Його Блаженство Николай (за сьвітскым станом – Миколай Коцвар) вродил ся 19 грудня 1927 р. в Ганіґовцях к. Сабинова, як найстарший з трьох сынів ґаздівскої родины. До основной школы ходил в рідным селі, пак вчыл ся в Рускій Ґімназиі в Гуменным, а дораз по войні тужбы жытя завели Го до Православной Духовной Семінариі в Празі. По ей закінчыню, в 1950 р. принял священство і отримал парафію в Микуляшовій к. Бардийова. В найтяжший час сталіновского режіму, не смотрячы на сан священника, мусіл одбыти войскову службу. Ґу тому придала ся іщы родинна траґедия – вмерла му жена. В 1954 р., выховуючы сына – при помочы добрых родичів, зачал студиі в новопокликаній Православній Богословскій Факульті в Пряшові. Закінчыл іх в 1959 р. дипльомом кандидата богословскых наук Московской Духовной Академіі і вернул ся працувати выкладателем систематичной теолоґіі на рідным факультеті. Початком 1965 р. принял монашество, а 2 лютого того же рока хіротонію, з покликаньом на Пряшівского Єпископа. Попри єпископскых обовязках, попри необхідных для свого становиска візитациях рідной єпархіі і візитах в шырокым сьвіті, выкладат дале на ПБФ в Пряшові. В 1987 р. рішыньом Священного Синоду Православной Церкви в Чехо-Словациі остає піднесений до гідности Архієпископа. По розпаді державы придане Му остає званя Архієпископа Пряшівского і Словациі, а по смерти Митрополиты Доротея, 4 серпня 2000 р. Владыка Николай інтронізуваний є на Митрополиту Автокефальной Православной Церкви в Ческых Землях і Словациі. Так выглядат найбарже суха біорафія Його Блаженства Владыкы Николая.

Кєд бы тоту біоґрафію дакус пошырити, з богатого жытя выбрати барз важны подіі, не даст ся поминути знаменного 1989 рока і того, што він принюс. Для Церкви тоты нашлідкы выглядали цілком інакше як в нас. Зато оддайме голос знавцю тамтышніх проблемів, п. редактор і писательці Марії Мальцовскій (*В простоті є велькость чоловіка*, „Русиньскый народный календарь на рік 2002", ст. 174-175; тіж передрук в „Антифоні" Нр 33 – 2005, ст. 20-23):

„(...) Главно за Його урядованя по 1989 році, кедь Церьков одовздавала храмы, фарьскы будовы, была снага вшытко то зробити мірнов путьов, і кедь правда, не всягды то ішло гладко. Дальшым моментом, котрый стоїть за увагу, є наладжіня выходу із тяжкой сітуациї, а то будованьом новых православных храмів, котрых дотеперь было одовзданых по нашых русиньскых селах і містах понад 60 а в плані суть іщі дальшы. Цінным в храмах є то, же ся там озывать старославяньскый язык, проповідує ся там по русиньскы. Тоты моменты ставляють Православну Церьков на высокый пєдестал, бо, выужываючі старославяньскый обряд, бісіду зрозумілу народови, котрому служить, она ся стає носительом народных духовных традіцій. А то, на наш сьвітьскый погляд, є єднов із задач каждой Церькви, яка сі хоче утримати своїх вірників. В припаді Православной Церькви на Словеньску видиме ступаючій тренд в множестві вірників."

В нас, дякувати Богу, старославяньскій язык богослужынь є чымси насущным, та в словах п. Марії не даст ся не достеречы алюзії до страшенні златинщеной і пословаченой тамтышньой Грекокатолицкой Церкви. Же не є так всяди – велькій в тым вклад 41-літнього єпископского труду бл. п. Владыкы. Та лишме „політыку", зазрийме дакус до реченой *простоты чловека*, кукнийме до дітинства, бо в ним формує ся чловек на ціле жытя. Як споминал бл. п. Митрополита Николай: *Моє родне село ся находить під верьхами Черговскых Гор. Край то є не богатый і жыти в нім не было легко. Кєдь споминам на людей, та лем в добрім. Люде єден про другого все мали добре слово, порозуміня, помагали собі в біді.* Особливі рокы 30-ы, рокы дітинства Владыкы не были легкы. Як і в нас, там тіж по поворотах до православія край был поділений. В Ганіґовцях была церковна грекокатолика школа, а тых, што были православны, вылучыли зо школы. *Тогды нянько нам купив книжкы на лемківскім языку і на словацкім, і я учів ся дома. На конзультації я ходив тайно до учителя* – припомнул свого часу Владыка. І тот нянів завіт – чудже знати, своє шанувати – остал Му на все. Хоц знал „великолепные языка" і „милозвучні мови", будучы на высокым становиску, рідной бесіды не стыдал ся николи, і приватні, і публичні.

Мали для Владыкы пошану не лем свої. В дни пращаня ся з Ним высловили ю єрархы, преставителі інчых віроісповідань: грекокатоликы, римокатоликы, євангеликы, жыдівска спільнота. Євангелицкій єпископ Іґор Мішіна м.ін. повіл: (...) *Bol aj nám, mladším, v rovnakej službe ako otec. Jeho tvár svedčila o tom, že veľa prežil.... a pritom bol vždy usmievavý a pokorný. O Jeho službe svedčí Jeho Pravoslávna cirkev.*

Як нам сьвідчыти о Його службі? Так, службі, не князюваню, хоц был Князьом Церкви. — Остати собом, без взгляду, як высоко бы нас доля поставила. За тот примір, *і за вся* – ВІЧНА ЙОМУ ПАМЯТ! (пт)

МИХАЛ КОВАЧ

Я дуб червоточний

Я дуб червоточний,
котрого хто зна хто
і хто зна коли
ту на тій глухій горі
посадил,
жебы-м ся на сонци сушыл,
з хмар воду пил,
з вітром правувал
і вадил.

Я дуб червоточний,
котрого гнеска-заран
хто зна хто
і хто зна коли
з пняка мойого,
пилом часу зубатого,
при самій земли зріже,
главу немудру,
враз з тілом спорохнілым,
ґу лону теплому
матери землі зближыт.

Я не знам хто зо строма
конарі моі сухы
обрубувал буде
і кілко зо строма того
порохнявого
годни для добра жывых
похоснувати люде.

Але вірю,
же хоц лем єден хосен
буде з того мойого
долгорічного
тырваня і труду.

Буде то оген од тых конарів,
на котрым люде,
кєд зима стисне,
здеревянілы рукы,
а, хто зна,
може і серця своі
огрівати будут.

1976.

з языка бачванскых Руснаків
приближыл Петро Мурянка

Чорна серия смерти остатнього часу в нашым ближнім сьвіті ся не минят. Недавно „молода" смерт взяла о. Антония Габуру. Редакция просила компетентны особы, што ближе знали Його жыття, о допис до „Бесіды". Вірим, же надыйде він до нас.

Антоніні і Михалови Коцурам, одданым Членам Стоваришыня „Руска Бурса" в Ґорлицях, Іх Дітям та цілій Родині по причыні смерти, в дни 11 марця 2006 р., МАМЫ, БАБЫ і ПРАБАБЫ

бл. п. СОФІІ ХОМЯК

щыре спілчутя прагнут высловити Заряд Стоваришыня „Руска Бурса", Головний Заряд Стоваришыня Лемків та Редакция „Бесіда"

НЕ ВСЯДИ ДАСТ СЯ ВЕРНУТИ

Софія Хомяк вродила ся 21 вересня 1919 р. в селі Вафка. Молоды рокы провела в рідным селі разом з родичами, братом і двома сестрами. Родиче Софіі, Пелагія і Семан Хомякове, мали ґаздівку – гарды будинкы, поле, ліс сад, а в саді пасіку. В 1943 році Софія вышла замуж за Романа Хомяка – селяна. Не мусіла ани зміняти свого дівочого назвиска.

Дім Хомяків, родинний дім Софіі стоял при церкви. Молода Софія радо участвувала в Службах Божых, молитва занимала значуче місце в Єй жытю. Родиче Софіі преписали для молодых ґаздівку (брат і дві сестры мали достати сплаток). 1947 рік покрижувал жытьовы пляны Софіі і єй мужа. Пращают ся з рідном хыжом, іхают з родичами і 3-літнім сынком на выгнаня. Софія барз тяжко пращала ся з рідном хыжом. Як ся пізнійше вказало – пращала ся на все.

На выгнаню Софія з родином замешкала в селі Вєхліце. Новы сусіде были в векшости підлыма людми, знущали ся на Софіі і єй родині. Прикрило ся за церквю. Софія з Романом заняли здевастуваний понімецкій будинок, отримали кус поля, заложыли пасіку. В 1959 році Хомякове препроваджают ся до села Цєцєшув і далі ґаздують. На західніх землях родит ся ім дівка і двох сынів.

Софія враз з родином все хотіла вертати в свої стороны, барз тужыла. Писали з мужом писма по урядах, добивали ся о своє, але надаремно. В тяжкых одставинах купуют мешканя в Высові, в блюку. Перевозят до Ганчовы свою улюблену пасіку. Роман Хомяк пише і публикує в 1995 р. шыроко знану Лемкам книжку „Nasz łemkowski los".

Діти Софіі і Романа кінчат школы і закладают родины. Двоє з них з родинами приїздяют в Горы на стале. Софія, хоц вернула з мужом в свої стороны, николи не пішла видіти рідне село. Бояла ся той стрічы. В 1998 р., про то, же шторaз барже докучают ім хвороты, препроваджают ся до дівкы і зятя до Ґорлиц. При них довершуют свою земску дорогу. Выховали своіх потомків в любови до рідного. Лишыли четверо діти, дванадцетеро внучат і єдну правнучку. ВІЧНАЯ ІМ ПАМЯТ!

На основі розповіди п. Антоніны Коцур записал Мурянка

(В.)

А заран Великден

Великден... Ден радости, Ден любови, Ден всепрощыня! Хто не радує ся, хто не тішыт ся! Здає ся, же неє біды на сьвіті, неє згрызы, неє плачу...

Так здавало са вшыткым в селі Д...

Велька Субота... До котрой хыжы зазріти, всяди радіст, втіха, на лицях торжество. Ґаздове ховают плугы, бороны, прячут, чыстят обыстя, ґаздыні докладают сцюс з пасками, зберают кошы, жебы лем было більше і красше як в сусіды... А гнес мают святити. – Там в куті дівча плаче... але лем очами, бо ій казали хрін скребтати, та плаче і сьміє ся...

Позносили паскы до церковника, бо там мали прити єґомость освятити. Посходили ся ґаздове, ґаздыні, нанесли кошы яєц, мясива, ждут єґомостя... Бабы шепчут, огваряют паскы єдна другій і ждут барже Параскы Зза Потока, як єґомостя... А чом? Бо Параска все найкрасшы паскы приносила; хоц не вельо і не велич, але красні выпечены, не попуканы, гладіцькы, округліцькы, же і імость ій завидували... А того рока єй неє... Ґаздыні шепчут, дивуют ся, бо преці она по інчы рокы найперше приносила, а гнеска єй неє і неє...

Подме-ле мы до ней посмотрити, чом она пасок не несе? Може за тяжкы, занести не може, та бы сме ій помогли, або што! Але нич зайдеме, та мусиме знати, што она за єдна. Бо гвойти до чужой хыжы, не знати ґазды ани ґаздыні, та годни выпоневерати і за двери выпросити...

Буде з осем років, як Параска оддала ся з доброго ґаздівства за Юрка Порцийку, гардого парібка, але неробу і пияка. Юрко не вдал ся в свого няня, бо няньо был робітний і порядний ґазда і лишыл сынови гарде ґаздівство. На тото ґаздівство злакомил ся отец Параскы і оддал єй за Юрка. Не знал старий того, же не тра николи оддавати за богатого, лем за порядного, робітного, трезвого ґазду...

А Юрцьо был єдинак, Юрцьо нич не робил, Юрця пестили, а коли Юрцьо підріс, та все носил порцийку в кышінці, тай од того го назвали Порцийком.

Коли Юрко был Юрцьом, та няньове ся тішыли як дакому каменьом ніс розбил, як

Фото : Петро Басалыґа

по палюнці ся не скривил, пана учытеля подрапал, але ся грызли окрутні, коли з Юрця зробил ся Юрко і носил зерно до Гершка, святкувал шіст дни в тыжни, а в неділю пил, поставил ся ци до няня, ци до мамы, ба і до биткы ся до них хопил. Аж іх до гробу вогнал...

За такого то Юрка оддала ся наша Параска. І хоц другой такой ґаздыні зо сьвічком в селі не нашол, та што-ж з того, кєд што она приґаздувала, та ґазда проґаздувал, занюс до жыда, пропил. Але жебы лем іщы тото, та бы нич, кєд наробил долгу більше як ціле ґаздівство вартало і пішол до Америкы, а Параску з дрібныма дітми, в дзюравій хыжы, під опіком должників лишыл в старім краю...

Три Великодні Параска капала без хлопа, але на каждий іщы принесла до церковника паскы, а того рока єй неє... Мусиме до ней зазрити...

Прейдеме потік, видиме будинкы, будинкы велич, але занедбаны, спідкы в земли...

Познати, же колиси было ґаздівство, жыли в тых будинках ґаздове, але юж давно – давно... Зайдеме до двора, а двір травом зароснений, ніт ту ни воза, ни кобиці не найдете, ни дровенка, ба – і трісочкы... Так вызберано, же і файку не было бы од чого закурити... А посмотте на дах! Дзюра на дзюрі, та-як решето! А всередині той хыжы жыє Параска з діточками дрібныма...

Гвойдме до середины. В сіньох чуєте плач. То діти плачут. Мама хворы, а ім хце ся істи... Велька Субота, другы ґаздыні напекли пасок, несут до свячыня, а Параска Юркова не несе, бо ани не было з чого, ани не могла. Лежыт в постели, захворіла. Цікавы сте з чого? То лем панів ся зьвідують з чого хворіют. Бідний хворіє з голоду, зо зимна, або з роботы. Так і Параска. Лежыт Параска, а діти плачут, бо заран Великден, а в хыжы, не то же паскы, кобаскы, а окыршынкы хліба ніт. Та іщы, коли в Вельку Суботу неє што істи, та ся не хце так істи, але на Великден...

Післала бы хоц по купчий хліб, та не ма цента. Мыслите, же Юрко прислал? Але-де! Як пішол за море, та і віст о ним загынула, ниякого писемця, ниякой вісточкы од него. Писал сусід до свойой жены, же як ту пил, так і там, што заробил, та пропил, а коли ся му однехтіло робити, та крал, сідил в „лакоті", а потім деси цілком пропал...

Заран Великден, радіст, втіха! Тішат ся стары, же „ищы" дочекали, тішат ся молоды, же „юж" дочекали, тішат ся маленькы діточкы, хоц іщы не розуміют, чом ся мают тішыти...

А Параска лежыт тяжко хвора, а єй діточкы плачут. Мати іх потішат: „Цытте, не плачте, я стану, може на заран ся обачу..." А ту в голові невытримано ій лупкат, в крижах стрікат, в грудьох грає, кырвю плює...

І може, небога, не дочекат Великодня, може тоты дзвоны, што задзвонят на Воскресеніє Христове, што будут благовістити праздник над праздниками, заграют заран смутну пісню сироткам Параскы?...

А заран Великден...

Оповіданя взято з часопису „Лемко" – великоднє выданя з 1913 рока. Автор твору (В.) – незнаний. Може за тым ініціялом крыє ся сам Вислоцкій Димитрий (Ваньо Гунянка)? Адже не все він был шалений!... Підписуйте ся собом, не бійте ся себе! Адже по сто роках дахто возме до рук і наше сучасне писаня. (Ред.)

ІЛИЯ ГАЛАЙДА

Великодній дзвін

Взяли в неволю душу землі
Пасхальны дзвоны...
Потічком тече евангельскє слово
З амвоны
Натхнене,
І вітражів ясніст потаємна
Вмыват очы катарсисом мі.

Кад же, кадило, синій фіміам,
І кроп, кропило, священний жытя гымн,
Бо горіє во мі земне, зелене,
Без края-кінця засіджене
До плачу піднебесне чутя,
Бо в час тот
так ся прагне вшыткым нам
Воскресенія мертвых.

З памяти років все-заєдно моі дідо
До церкви ідут
Чесно,
Та вічно паску, як выкупане сонце
На плечах згорбленых несут.

Хвалебний сьпів злітує з душ блаженных
Під синій небес дзвін:
„Христос Воскрес! Воістинну Воскрес!"
Стал з мертвых Він!
Молитва незбагнено
Господню милость чеше,
А дідо моі паску, як сонце,
як крест штоденний,
На плечах згорбленых несут.

З украінского перевьюл
Петро Мурянка

Ілия Галайда, в нашій земли, в Чертіжным к. Гуменного роджений (1931 р.), по росийскы і по украінскы пишучий поета.

ОГОЛОШЫНЯ

Одкликуємe ся до сердец Добрых Люди, особливі єдносельчан, о поміч при одновліню цмынтеря в Королеві Рускій.

Комітет Одновліня Цмынтеря
в Королеві Рускій

Контакт: Urszula Łaszczewska, Królowa Górna 128, 33-334 Kamionka Wielka

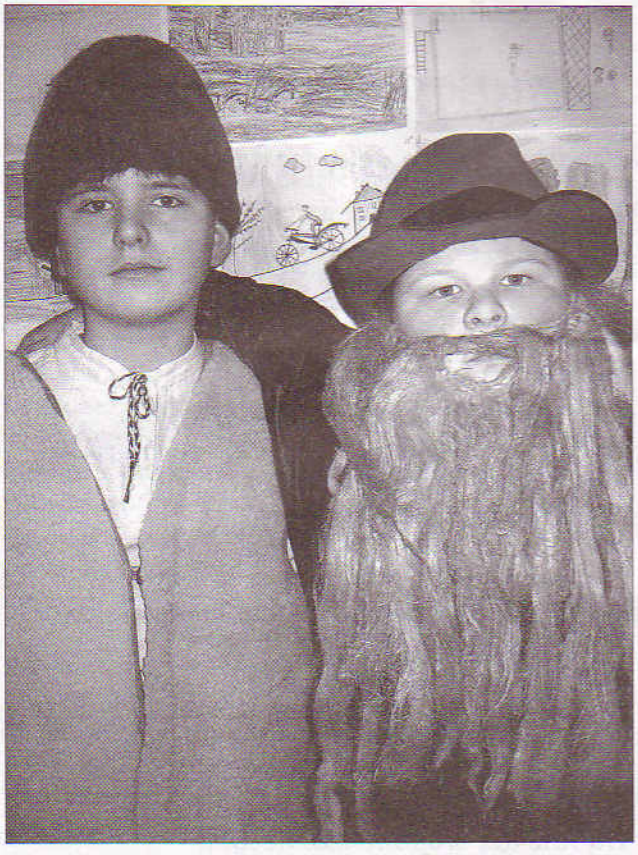

Жебы ся Вам родил ярец як палец!

Знимкы: ЛІДИЯ КОЦУР
Текст: ПЕТРО МУРЯНКА

Каждого рока, од років вельох, поспішал єм в час Коляды до Руской Бурсы. Зо своіма дітми. Мам ту очывидні на мысли діти, котрых вчу Закону Божого і лемківского языка і котры все мі были барз близкы, як своі рідны діти – тоты в сенсі генетичным. Того рока іхал єм до Бурсы лем з тыма „остатніма", зродженыма од мойой жены. Было мі дакус смутно, же попри своіх не міг єм взяти і своіх, же іхали мы лем особовым автом, не „веселым бусиком". Як то было все...

В тых трьох крапках запахло мі ностальгійом, тугом за колишнім малым велькым домом. Зрештом, од першых слів того допису так якоси єм ся настроіл. (Ачий не зато, же зачал ся – коли тото пишу – Велькій Піст.) А я мам писати о Коляді, о найрадіснійшым з радісных часі. Як ту його дух привернути? Як одіти зас в найтеплійше тепло серед тріскучой зимы?

Гей, привертат ся він сам. Старчыт лем лишыти краєвиды осніженых гір, доріг, улиц. Старчыт лем вступити в порогы нашой Бурсы. Стрітит тя ту в час *Стрічы з Колядом* весела діточа грява. Своя грява – тіж СВОІХ діти. Аж і без „тіж" – СВОІХ. До шувной салькы, ту де ся преберают, трудно ся втиснути. Щебечут, підсьпівуют, прібуют. Дівчатка одівают ся до крас горсетиків, кладут на рамена ріжноцвіт-хусткы, хлопці замітуют на ся гуньочкы, бунды, гурманы ай велькопаньскы блищачы одіня, втискают на головы царскы короны ци барані шапкы, припинают бороды, малюют ся на чортівско чорно і на ангельско ясно. Зьвіздар, хоц на сцену не вышол іщы, крутит Зьвіздом. Крутит ся, не стоіт, наш малий – велькій рідний сьвіт.

Входжу до бурсяной „репрезентацийной" салі і одраз припоминают ся мі слова покійного Митрополиты Василия: *Красша мала церков полна люди, нич велька порожня*. Гей – выпиш, вымалюй – пристає тото і до нашой Бурсы. Хоц, правду речы, здала бы ся векша саля, тота, од парунадцетьох років од нова ныдыхана рідністю, має свою неповторну атмосферу. Приходят ту люде, хоц знают, же не можут ся сподівати якысых, на высокым рівни поставленых выступів...

І зас мі пришол на мысель давний, далекій уж голос, на тот раз мойой Мамы: *Забил ся на смерт, ледво го очутили*. Нас забито на смерт. Чутити приходит ся нам долго. Хоц сме куяли в летаргу, з прадіднього завіту „в зубах" несли рідну бесіду, сьпіванку, пісню, – під творчым оглядом, особливі в сфері літературы для діти, за парудесят років,

років в котрых сьвіт так страшенні гнал, были мы мертвы... І гнеска учытель стоіт пред дилематом: што поставити і ту, в Бурсі? Ясне і потрібне є повторити, рік за роком повторити дідове: *Жебы ся вам родил ярец як палец*... Нигда ся не оприкрит *Бог ся раждає* ци *В глубокій долині*. Але... што дале? Адже сцена має свої вымогы. На сцені минута то долгій час, а пятнадцет („мінімальных" для выступу) минут – ціла безконечніст. За минуту даст ся выповісти до 150 слів. Ано спрібуйте зложыти програм на минуту... Бо при завітніх колядах, вінчуванях треба все додати дашто нове. Бо того вымагат сцена. Все тота сама, котра не толерує все того самого. ...Та хоц бурсяне знают, же зас – кєд

придут до Бурсы – почуют в більшости слухане од років, та преці заєдно приходят і з увагом слухают і щыро оплескують.

Так было і того рока в зимове недільне пополудне, 5 лютого. Мам ту на мысли реакцию слухаючых. Бо кєд ходит о програм, якій представили колядникы з Ґорлиц – ведены через імость Мирославу Дубец, Устя Руского (і околиц) – ведены через п. Мирославу Хомяк і з Ґладышова – під проводом п. Дануты Дзюбины, а при помочы пань: Олены Копчы, Ірины Ковальчык і Евы Пєтрушы – мал тот програм попри завітнім кліматі і дуже, дуже новой, сьвіжой душы. ...Аж пришла мі охота зацитувати дашто, та зато, же не не мам до диспозиції вшыткых матриялів (а памят уж сива), не хтіл бы-м дакого особливі выріжняти. Потрудили сте ся, Пані Учытелькы. Боже Вам заплат!

По короткым выступі молодо-сивых колядників з Креници, якій был остатнім пунктом запляновaного програму, забагло ся мі закликати на сцену вшыткых, такой пятдесятеро молодых выконавців і засьпівати з нима „велькым хором" знаны коляды... І треба было видіти Іх очы! Очы тых молодіцкых Лемчат, Іх заангажуваня, велику Іх радіст з того, же адде – з ничого нич – сьпівают в „такым" хорі... І вертал єм „домів" о вельо меньше смутний, нич єм ся з него выберал... І хоц знам, же з роками сьнігы моіх доріг шораз векшы і векшы, до Руской Бурсы в час Коляды приду все, докаль Господ Бог благословит дуркати серцю.

„ЯК ТИ, ЛЕМКІВЩИНО, ЖИВЕШ БЕЗ НАС У САМОТІ?"

30 листопада у Київській філармонії пройшли перші фестини „Лемківська сюїта"

З Украіны пишут:
ДАРИНА ГОРОВА
і ПЕТРО КОГУТ

Лемківська пісня дуже цікава: наскрізь пронизана жартівливими, фривольно-пародійними настроями, навіяними напевно, своєрідним сприйняттям світу лемками, багатим колоритом, які винесено з пограниччя культур, де творився їх пісенний фольклор. Однак депортації з етнічних земель знищили природне середовище розвитку лемківської пісні, а процеси глобалізації, на жаль, ще більше її нищитимуть.

Народна артистка України лауреатка Національної премії ім. Т. Шевченка Марія Байко виконала під акомпанемент камерного оскестру ансамблю класичної музики ім. Б. Лятошинського молитви „Царю небесний" иа „Під твою милість". Уже кілка років вона працює над виданням „Антології лемківських пісень" – багато з них вона знайшла сама.

Слухачі радо вітали на сцені також співачку Анничку. „У лемківських пісень присутня своя особлива мелодика, і звучать вони дуже самобутньо." – розповідає Анна Чеберенчик. А своєю улюбленою піснею вона називає „Під облаком"... Різнобарвними лемківськими мелодіями на різних музичних інструментах зачаровував гостей концерту віртуоз гри на сопілці Мирон Блощишак...

Прикметно, що всі, хто виходив того вечора на сцену, за походженням були лемками. Співали навіть сімями. Наприклад, відома у лемківській громаді родина Яницьких – заслужений діяч мистецтв Йосип Яницький, його дружина – заслужена артистка – Марія, а також Тарас, Роман, Людмила, Софія та Надія, які, окрім виконаної разом народної пісні „Полетів би-м на край світу", гуртом заспівали „Де згода в сімействі" за віршем Григорія Сковороди.

На сцену Київської філармонії лемки виходили в етнічних строях: гофрованих спідницях, вишитих бісером горсетах, вишиваних сорочках, традиційних головних уборах, на широкому каблучку шнурованих чорних та вишневих чобітках.

На запрошення організаторів фестин значним доповненням до свята у фестибюлі Національної філармонії була багатогранна виставка творів відомої львівської мисткині Марії Янко, також лемкині за походженням, яка представила на огляд гостей виконані власноручно понад сотню чудових лемківських писанок, традиційний різдвяний „павук" – заквітчану гірланду – прикрасу з зозотистої житньої соломки, а також художні фотографії, графіку та малярство, присвячені лемківській тематиці. Роботи розповідали про красу і велич лемківського краю, високу культуру лемківського народу, про його радіст і біль за втраченою рідною прадідівською землею.

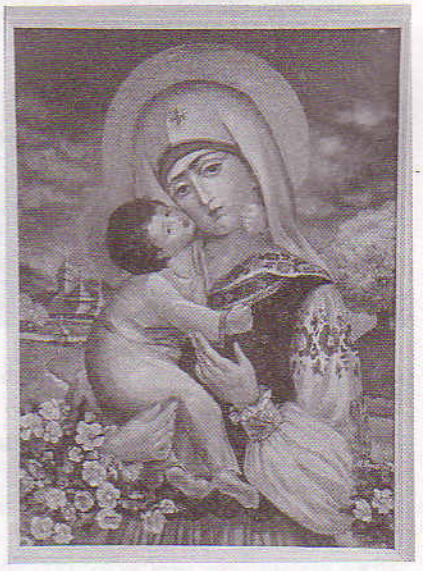

На знимці горі: *Богородиця „Яблоньовий цвіт"* (полотно, олій) Марії Янко; долов: Авторка враз зо сыном Васильом.

ПЕТРО КОГУТ

Штука гафту Лемкыні Марты

В другым і третім поколіню Лемків, якых тоталітарний режим депортувал з Лемковины, гнеска прожываючых на Украіні, все більше є ентузіастів вывчыня, збережыня та продолжыня традиції і культуры своіх предків.

До такых патріотів належыт молода Лемкыня Марта Кулинич-Новицка, мати якой родом з Королика Волоского к. Рыманова.

На „відмінно" Марта закінчыла Львівскє Державне Музычне Учылище, потім Музычну Академію ім. М. Лисенка на выділі музыкознавства і гнеска выкладат теорию музыкы в основній музычній школі. Вшытко єдно гоббі Марты од дітиньства – культура Лемків. Она выступує в Народным Ансамблю Пісні і Танця „Лемковина" (Львів), церковным хорі лемківскої церкви Святых Володимира і Ольгы во Львові, бере участ во вшыткых культурных передпринятях Лемків.

Зачынаючы од 2000 рока – заворожена техніком артистычной вышывкы, якій посвячат свій вільний час. Лем в 2005 році організувала штырі персональны выставы. В теперішнім часі проходит выстава в Львівскым Музею Д. Блажейовского (см. Бесіда Нр 78 – 3/2004 р. – Ред.), одкрыта 20 січня 2006-го рока. З велькым ентузиязмом соткы Лемків милували ся чудовом штуком молодой Лемкыні Марты. *Лемківска Мадонна* (*Богородиця „Яблоньовий цвіт"*), вышыта на основі авторскої іконы Лемкыні Марії Янко, напевно належыт до тых образів, якы в будучности з охотом будут вышывати і інчы пошлідовниці.

Выступуючы на одкрытю выставы керівник центра народной творчости Агнеса Ропецка повіла: „(...) Мало такых, як Марта, што мают в штуці вышывкы ікон власне творче лице.".

„Я не прагну вывыжшувати ся понад когоси, я вышывам лем тото, на што одкликує ся моє серце." – повіла Марта.

Приявны на отвориню выставы долго колядували, сьпівали лемківскы пісні, розповідали про історию, традиції, красу рідной культуры Лемків.

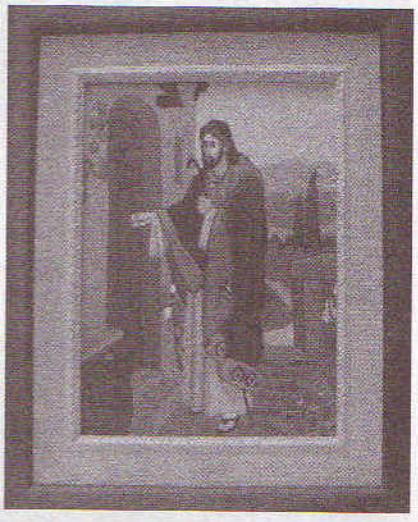

Ісус глядат християн – вышывка Марты Кулинич-Новицкой (з фольдеру выданого з нагоды выставы організуваной во Львові 20 січня 2006 р.).

На знимці долов – одкрытя выставы вышываных ікон Марты Кулинич-Новицкой, Львів, Музей о. Димитрия Блажейовского, 20 січня 2006 р.
Од лівой до правой: Олена Падовска – знавец штукы, Агнеса Ропецка, Олександр Новицкій, отец Ігор Ковальчук і авторка – Марта Кулинич-Новицка.

Фото: Мария Янко

Фото: Теодор Святківскій

⇦ ЛЕМ-ФОЛЬК-БЕНД в складі, од лівой до правой стороны: Марко Ґарбера, Анна Быбель, Домінік Ґонсьоровскій, Анна Пласконь, Петро Левкович, Павел Быбель.

МИТРО РУСИНКО

Грає і сьпіват ЛЕМ-ФОЛЬК-БЕНД

Деси початком вересня 2005 рока Павел Быбель і Марко Ґарбера, маючы свої інструменты (акордеон і ґітару), роздумували як створити групу і грати. Было іх двох, внет долучыло до них двоє дівчат – дві Анны. Кед было іх уж четверо, зачали глядати даякого поміщыня на пробы, бо там де мешкают, голосне граня не входило в рахубу, перешкаджало сусідам.

Аж деси в половині жолтня Павел Быбель пришол з тым проблемом до Заряду Кружка Стоваришыня Лемків в Лігници. Представил, же хцут створити ансамбль, лем не мают де свобідні вести пробы. Заряд кружка піднял на зобраню постанову дати можливіст на створиня ансамблю. Загварантувал тіж опіку і поміч в закупі потрібных, поза інструментами, річи, як: мікрофонів, стативів, кабли, наголосніня і.т.д., в міру можливости кружка.

4 марця того рока, остатньой пред Велькым Постом суботы зобрало ся в нашій невелькій, але дост репрезентацийній сали Кружка Стоваришыня Лемків в Лігници шувне число членів, а і прихыльників. Як мож ся додумати з мого писаня – причыном сходин был перший публичний выступ новозавязаного ансамблю.

За тых пару, рахуючы од осени, місяци ансамбль выпрацував достаточний для выступу репертуар і спомненого выжше дня Ведучий Стоваришыня Лемків п. Андрий Копча мал можливіст (думаме, же і приємніст – Ред.) урочысто привитати зобраных Гости, а передовшыткым – заповісти премьєровий концерт Лемківского Вокально-Музычного Ансамблю „Лем-Фольк-Бенд" – яку то официйні назву принял ансамбль.

Творят го: Павел Быбель – інструменты клявішовы, Марко Ґарбера – ґітара, Анна Пласконь – гушлі, Анна Быбель – сьпів, Петро Левкович – ґітара і Домінік Ґонсьоровскій – перкусия. Грают і сьпівают мельодиі лемківскы і украінскы.

Не мі оцінювати артистычний рівень ансамблю, та мам надію – в своім часі зробит тото дахто компетентний. Зо свойой стороны можу повісти тілко: тот премьєровий выступ принятий был через видовню барз тепло. Наступны екзаміны для ансамблю придут внет, в тым і на „шыроких водах", чым буде за нецілы штыри місяці велька сцена XXVI Лемківскої Ватры на Чужыні. Бо найти ся на ній буде, думам, в інтересі обох сторін.

Жычме Лемківскому Вокально-Музычному Ансамльови ЛЕМ-ФОЛЬК-БЕНД поводжыня і дуже прихыльників.

ҐОЖІВ '2005 ОКОМ ФОТОРЕПОРТЕРА

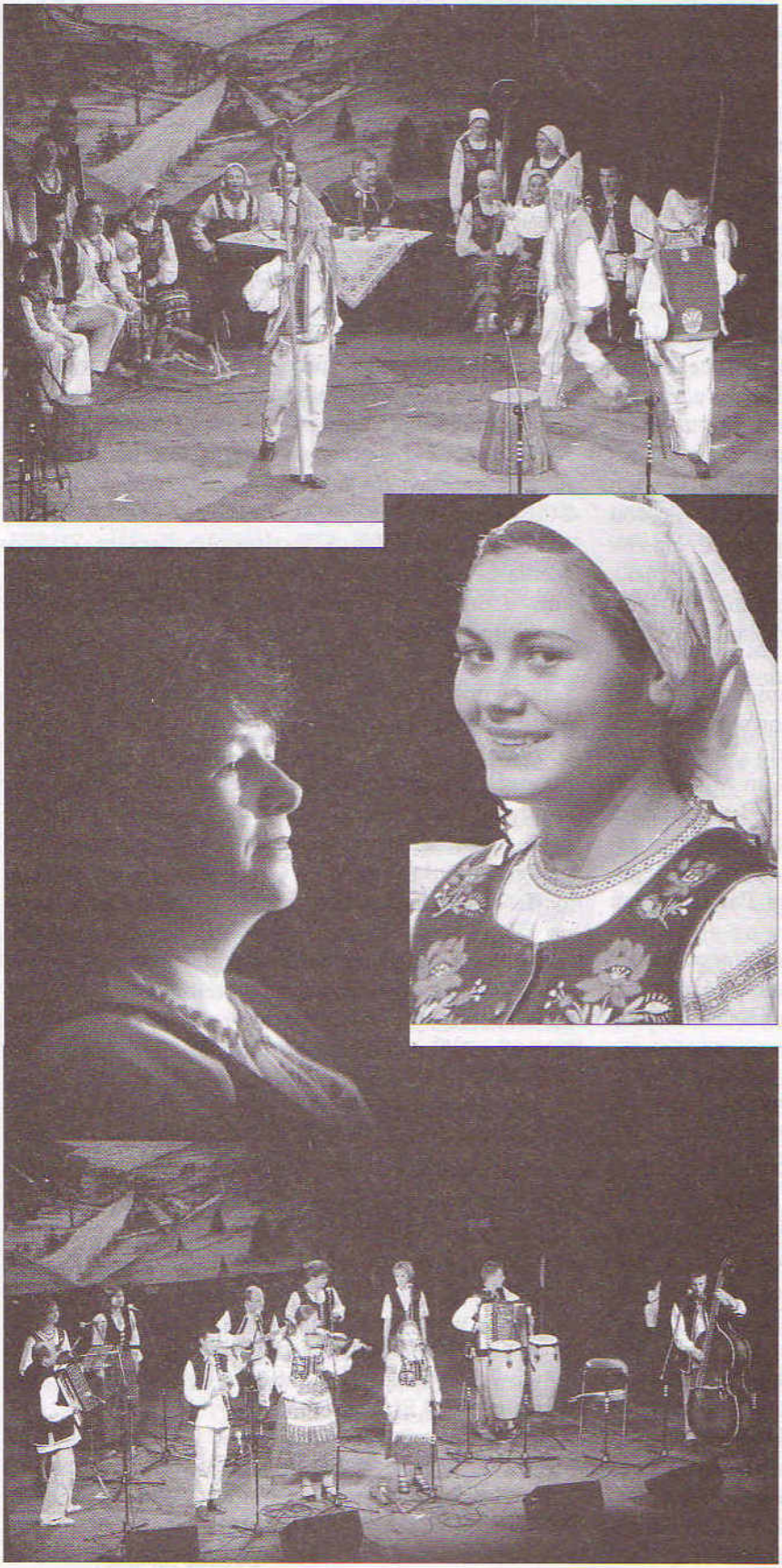

Ци Бортнян запрут в резерваті?

До Бортного вертам заєдно зо сентиментом. З ним ся закодували в памяти єдны з найкрасшых років мойого і нашого сучасного жытя, тому місцю оддал єм найліпший, найтеплійший мій час. Адже то в Бортнім розгуляли ся Лемківскы Ватры... за котрыма тужат днес Бортняне. То ту, в Бортнім, в тамты священны рокы были мы сьвідками такой адде історийкы, котра історийом са стала: На Ватру заіхал кореспондент „Краківской", меньше заінтересуваний пульсуючым ту молодым лемківством, передкладаючий радше (як они вшыткы) выдоптаны порогы, „гуси, куры в сіньох". Єдным словом – мал охоту взяти інтервью од дакого місцевого старшого, „простого". Нараєно му стареньку, такой 80-літню Марию Горбаль, котра вельо років прожыла в Америці. Тай загадал кореспондент бабусю:

– Dzień dobry! Chciałbym przeprowadzić z panią wywiad.

– Не барз тямлю, пане. Кєд хцете зо мном бесідувати, та можеме, але лем по лемківскы, або по... анґлицкы!

Ачий зрозуміл бабусю і себе, бо пішол „як не метений".

Бортне остає на днес (і заран?) найнадійнішым нашым селом.

Остатнім часом зактивізували ся діяня Ґміны Санкова та деякых державных інстанций, маючы на ціли реалізувати проєкты загаздуваня Бортного і Бодаків. Приготовлены без відома жытелів сел і в іх розумліню некорысны для них. Пригасил, бодай наразі, тоты „побожны жычыня" власти молодий, быстрий шолтыс Бортного, Адам Кузяк, скликуючы на ден 31 марця зобраня. Не перше уж, але на тот раз з участю люди споза власного подвірце. Але о тым – в наступным номері „Бесіды". (Мурянка)

STOWARZYSZENIE
RUSKA BURSA
ul. Sienkiewicza 28
38 - 300 GORLICE

Gorlice 01.08.2005

Pan Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji

W odpowiedzi na Pana prośbę o zaopiniowanie kandydatur Pani Heleny Duć - Fajfer i pana Stefana Hładyka na przedstawicieli mniejszości łemkowskiej do Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych (pismo z dnia 6 lipca 2005 r W-MN-653-67(2)-676/05/DR) chcielibyśmy przedstawić stanowisko naszego Stowarzyszenia.

Po pierwsze na mocy demokratycznych wyborów przeprowadzonych dnia 16 kwietnia 2005 roku w budynku „Ruskiej Bursy" w Gorlicach spośród zgłoszonych kandydatur największą liczbę głosów zdobyli: Helena Duć - Fajfer oraz Jerzy Starzyński. **Uzyskali oni poparcie większości organizacji łemkowskich** i nie zaistniały żadne przesłanki aby ten fakt uległ zmianie.

W związku z tym, że jak rozumiemy inne organizacje skupiające mniejszość łemkowską zaproponowały odmiennych kandydatów do Komisji, na podstawie art. 24 ust. 6 przedstawił Pan Minister do zaopiniowania dwie kandydatury. **O ile kandydatura Pani Heleny Duć - Fajfer nie budzi naszych zastrzeżeń, a wręcz nas cieszy, to zgłaszamy kategoryczny sprzeciw wobec kandydatury Pana Stefana Hładyka.**

Kandydatura Pani Heleny Duć - Fajfer w czasie wspomnianego zebrania przedstawicieli organizacji łemkowskich i wyborów została wysunięta nie tylko przez nasze stowarzyszenie ale też przez: Stowarzyszenie Łemków, Stowarzyszenie Zespół Pieśni i Tańca „Łemkowyna" oraz Łemkowski Zespół Pieśni i Tańca „Kyczera". Pani Helena Duć - Fajfer jak i pozostali kandydaci na przedstawicieli otrzymali szansę na zaprezentowania swojej osoby, swojego dotychczasowego dorobku i planów swojej pracy w Komisji. Odpowiadali też na pytania z sali. W wyniku **demokratycznych wyborów,** w których wzięło udział po dwóch przedstawicieli: Fundacji Wspierania Mniejszości Łemkowskiej „Rutenika", Stowarzyszenia „Ruska Bursa", Stowarzyszenia Łemków, Stowarzyszenia Zespół Pieśni i Tańca „Łemkowyna" oraz Łemkowskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Kyczera" największą liczbę głosów otrzymali właśnie Pani Helena Duć - Fajfer oraz Pan Jerzy Starzyński.

Na spotkaniu wyborczym w dniu 16 kwietnia 2005 roku obecni byli także przedstawiciele Zjednoczenia Łemków Pan Aleksander Maslej oraz Pan Stefan Hładyk. Wzięli udział w pierwszej części spotkania, złożyli kilka wniosków w tym taki aby do Komisji wybrać po jednym przedstawicielu Stowarzyszenia Łemków i Zjednoczenia Łemków. Wniosek ten nie został przyjęty w głosowaniu, a przedstawiciele Zjednoczenia Łemków opuścili zebranie, twierdząc że, „oni sobie i tak w Ministerstwie załatwią miejsce dla siebie". Pozostawiamy bez komentarza takie stwierdzenie, chociaż uraziło ono pozostałych na sali. Chcielibyśmy ograniczyć się tylko do zarzutów wypływających wprost z ustawy z dnia 6 stycznia 2005 roku.

Art. 24 ustawy wymienia skład Komisji Wspólnej, zaś ustęp 2 tegoż artykułu w szczególności wymienia ilość przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych, mogących zasiadać w Komisji Wspólnej. Zaproponowanie kandydatury Pana Stefana Hładyka na jednego z dwóch przedstawicieli mniejszości etnicznej łemkowskiej można uznać za niezgodne z art. 24 ust. 2 ustawy.

Pan Stefan Hładyk jest reprezentantem Zjednoczenia Łemków - stowarzyszenia grupującego Łemków o orientacji ukraińskiej. Uważających Łemków za „grupę etnograficzną" narodu ukraińskiego (statut Zjednoczenia Łemków rozdz. II §3 punkt 3: „reprezentowanie i ochrona interesów ukraińskiej etnograficznej Łemków ...". Zaś tych Łemków, którzy za Ukraińców się nie uważają za Łemków nieuświadomionych, których należy „uświadamiać". Tak więc kandydatura Pana Hładyka do Komisji Wspólnej może być rozpatrywana jedynie jako reprezentanta mniejszości ukraińskiej.

Jeśliby jednak doszło do powołania Pana Stefana Hładyka do Komisji Wspólnej na reprezentanta mniejszości etnicznej łemkowskiej, powinno to być dla niego jak mniemamy powodem do dyskomfortu. Oznaczać też to będzie, że mniejszość ukraińska będzie mieć w niej swoich **trzech** przedstawicieli, a to jest nie do pogodzenia z art. 24 ust. 2 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym. Może także prowokować zarzut uprzywilejowania jednej, a dyskryminacji pozostałych grup mniejszościowych w Komisji Wspólnej.

Liczymy, że Pan Minister w ostatecznym rozstrzygnięciu weźmie pod uwagę przytoczone przez nas argumenty. Mamy nadzieję na rozstrzygnięcie zgodne z ustawą i zasadami demokracji wyrażonymi w wynikach wyborów na przedstawicieli mniejszości łemkowskiej w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

PREZES STOWARZYSZENIA
RUSKA BURSA
(...)
Bogdan Gambal

ПАВЕЛ КСЕНИЧ

Piotr Bodenka и такы ріжны справы

Не знам як є з Вами, але я то мам страшні мягкє сердце. И зараз плачу. Но так якоси є. Докладні чого – не знам. И одкале ся такє бере – тіж не повім. Єм приуважыл лем, же кєд якысу таку музыку почую, таку што за сердце імат, знате, така вільнійша, но, як повісти, но же так рытмус є, жебыль ся так чловек задумати міг. Но, то гласьні товдыль все ся так задумую, а потім, зо сызами в очах и велькым сердцом, зрывам ся на ногы, жебыль часу не тратити, и хочу штоси великого зробити. Штоси гласьні такє, знате, великє. Жебыль інчы знали и жебыль по мі остало. Найліпше то верш, гласьні – верш. Якысий такій, великій, знате... Но, и жебыль часу не тратити, то зараз сідам за стіл, папір вытігам, за перо імам, чело напинам... Но гласьні, так є... Або фільм, гласьні, іщы ліпше – фільм, якысий добрий фільм. То товдыль, кєд обізрю, то бы-м ся одраз ділил сердцом моім великым. Бо я гласьні так люблю, си так часами такій добрий фільм обізрити. Такій, жебыль ся в ним прудко діяло и жебыль за дуже не повідали. Найбарже то люблю, кєд му когоси застрілят, найліпше з родины. И він ся потім мстит. Но, бо то є сенс! Такы гласьні фільмы з сенсом люблю. А потім, кєд ся уж наобзерам, то вдівам ґумакы, нашмарям противдойджову чугу, што єм єй од діда Ваня дістал (Бо все, коли єм до них заходил, то ся зьвідували, ци не хочу, бо они гев мают, а на певно буде ляло, и мі дадут. И колиси єм подумал, же кєд дают, то треба брати, и-м взял, и-м не вернул.), беру в руку палицу и иду на село, ся мстити. Хоц, по правді, то уж тепер так меньше выходжу. Кус єм ся вызадувал. Волю си дома посідити. Ищы до склепу раз в тыжни піду і до церкви на неділю тіж ся позберам. Але веце, то уж волю ніт. Бо колиси, зла кров, колиси, знате, кєд єм обізрил, то-м си нормальні на село вышол, ся мстити. Єм си ишол серединoм дорогы, на ногах єм ся колебал, и-м доброго и злого глядал. Но и єм нашол якысого злого, котрий якысу добру до дерева притискал. И нич єм о собі не думал, же здоровля, же жытя, лем єм одраз крикнул:

— Лиш невісту!

Га, зараз од ней одскочыл. Га, а як ся зострашыл. Лем міст втікати, то так пару кроків в мою страну зробил, так кус голову перекривил и здолы посмотріл, а потім одвернул ся до невісты, и рюк:

— Ту, а со to za pajac??

А я, як в фільмі, дал єм му ищы єдну шансу, и-м рюк:

— Повідам ті послідній раз: Лиш невісту!!

И уж єм долго не ждал, бо-м знал з фільма, же прудкым треба быти. И як єм ся одвинул, як єм го през голову палицом цвенкнул, то лем си в повітрю йойкнул и зараз ся ногами накрыл. Ге, ани оком не стиг мыркнути, такі-м был прудкій. Ге-ге, жаден там *Біллі Кід*, ци інчы вестерны, шыткы ся ховают, ціле село ся предомном ховат, бо ани не стигнут, а я уж палицом вывивам и за зле карю.

Но, и гласьні, як він ся так ногами накрыл, то си так лежал и ся не рушал. Але я ніт, я не ждал на оплескы, на квіткы од невісты, на жадны нагороды, бо єм знал з фільмів, же скромным треба быти. И зато єм си так кус на страну поступил, рукы на ремени опер, голову опустил, и на инициятиву з невісты страны-м ждал. А невіста якыса несьміла была. Бо стояла и стояла, а кєд в кінци ногами переберати зачала, то так якоси чудесні. Так помалы якоси барз и непевні ишла. И міст мі в рамена хпасти и голову до груди притулити, то при тім злым, што на земли лежал, ся затримала, на коліна хпала, голову опустила, и як не рявкла:

— Zabili mi Ryśka!!

А потім як на мене не полетіла, як ня не заатакувала. Но, єм не знал, што ся діє. В жаднім фільмі так не было. Жебыль так... Е, зла кров, взял єм ся и-м втюк. Запер єм ся в хыжы, и-м ся вызадувал. Лем до склепу часом ищы и до церкви на неділю піду. А більше..., а більше то уж ніт. Більше мі уж не треба, бо и так уж дуже знам. Бо я гласьні такє місце мам, з котрого вшытко виджу, а мене нихто не озерат. При выгляді си гласьні сідам и тайні голову зза полотна и квітків выштурям. (И шытко знам: хто до ліса иде а хто з нього вертат, хто коровы догоры гнає а хто іх домю жене...) А як є тепло, то си навет на двір выйду. Бо мам гласьні таку лавку, з єдной страны дубом заступлену, а од дорогы, при фосі, то єм хабзины насадил, же ня нич не видно, а я своє и так высмотрю.

Але гнескы студін и си волю дома посідити и якысий добрий фільм обізрити. Уж єм навет выбрал єден, такій улюблений. Наголовка, курца пака, не памятам... А гластиві, то го навет не знам??... Бо то все якоси так є, же мі по дорозі думка до головы приде, жебыль си фільм обізрити. И потім лечу домю як на крылах, хпадам дохыж, „Play" натискам, и ся розберати зачынам. Жебыль під перину влізти. (Бо з єдной страны, курчы ляґа, студін дома, а з другой – то ся гласьні фільм найліпше спід

перины обзерат.) И гласьні, кєд так хпаду, то єдным рухом и двома руками гору зо себе зошмарю (бо я ся од горы розберам). Потім, в триміґа, ремін в другу страну одшмарю. А пак, то уж мі нияк не иде... Бо ся так якоси складат, же коли уж ногавкы долину злетят, то ся на тій долині затримают и нияк з ніг зыйти не хотят. И ся потім мучу и силую, цілий червений ся роблю, гіпкам по підлозі и зо споден выскочыти прібую. По цілій хыжы так скачу, аж ся грешті цілком зашпочу и під стіл паду. И нич ся спід того стола позберам, то Чарльс Бронсон уж праві шыткых забил и я зас нич з фільма не знам, и наголовка не памятам. Або так тіж може быти, же кєд єм ся уж вчасніше розобрал, то си ідло пристроіти хочу. Бо я гласьні так люблю, добрий фільм під перином добрым ідлом окрасити. Люблю напримір зо дві скыбкы хліба, на тото масло накладу, помідора вкрою, посолю... И ліпшого то неє на цілім сьвіті. Або овочы даякы тіж, так жебым си през цілий фільм кусал, то такє тіж. Але найбарже то люблю бандуры з квасным молоком. То товдыль бы-м з того щестя під перином час затримал. Лем гласьні з тым часом, то ся мі николи не поведе зо шыткым стигнути. Бо нич з таніром під перину влізу, то Клавдия Кардінале уж цілком надію стратила, а Генри Фонда ся праві з той злости застрілил.

Но, але гнескы то буде інакше. Гнескы то буде цілком інакше! Бо уж єм ся дуже вчасніше розобрал (лем в ґачох єм остал, бо кус неприємні так з голыма ногами під перину ся пхати). Бандуры з квасным молоком тіж уж єм прирыхтувал. И тепер то лем „Play" и... зла кров, а то што такє? А, тя звело!... Хтоси дуркат. До двери мі дуркат, якбы гвойти хотіл. Га..., думай, не думай, царьом не будеш – вділ єм ґумакы и-м до сіни пішол, з незнаным ся стрітити. Двери-м одгачыл и зараз отворил, а пак то єм мусіл руками очы заступити, бо-м од сонця одвык и ня кус поразило. А кєд єм уж рукы опустил, то тіж єм не знал што з нима зробити, бо-м за порогом Piotra Bodenkę познал – камрата з основной школы. Не віділи сме ся зо сорок років. И змінили сме ся од того часу тіж. Кус єм ся той зміны застыдал, бо Piotr в убраню за порогом стоял и выглядал як бы з банку вертал або найменьше з якой централі, а я..., того-сого, но єм гласьні не знал, што з руками... Аж нарешті ґачы підтягнути и бріх підтримати-м ся здогадал. Но, и так сме стояли з десят минют, молчачо до себе привыкали, а коли сме уж привыкли, то сме ся обняли и-м запросил Piotra до середины.

— Гев мам сіни, гев кухня, телевізор, стіл и шытко, што потрібую, и зато гев найчастійше перебывам – так єм Piotra по хыжы опроваджал и кресло присувал, жебыль си сіл и о собі оповідал, бо гласьні фільм озерам з Чарльсом Бронсоном и Генри Фондом, а Клавдия Кардинале не є така важна. Вынял єм тіж знимкы зо шафы и Piotrowi перказал, а потім єм си сіл на постели и в новій ситуациі однайти-м ся прібувал.

Piotr оповідал о собі, тягнул бесіду, а я єм го слухал и в телевізор каприл, и зас єм нич не розуміл. Ех, кара божа и гушлі, то повідаш Piotrze, же-с переходил и-с зайти задумал. То барз ся тішу и барз добри-с зробил – так єм до Piotra ся хвалил. А він мі на тото, же дім має великій, же авта два. Же в місті мешкат и шыткы го знают. И на вчасы іздит, до театру ходит. Но, так тягнул и по хыжы ся смотріл. А потім на мене так пізрил, же аж ся мі стыдно зробило, бо-м в ґачох самых... И-м під перином ся сховал, жебыль ня не было видно. А Piotr тягнул, же тота знимка то сьмішна и же взагалі, и же він нич не познає. Же сьвіт ся змінил, же ани не мам понятя, же шыткo тепер скомпутеризуване... А я єм спід перины очы вытріщал, бо гын гласьні Чарльс Бронсон уж шыткых застрілил и лем му Генри Фонда остал, але и так єм нич не розуміл.

А Piotr під ухом бренчал, як тота муха, што єм єй в тамтім тыжни по цілій кухни діганял... И дале, же тота техніка тепер така, же навет він часами чогоси не зна. Але же діти має, дві дівкы, а крас, же гей, по мамци такы. И вчат ся барз добрі, же мудры як няньо. А я єм так каприл и каприл. И-м нич не розуміл. Але-м ся не зьвідувал, бо-м знал з фільма, же ліпше за дуже не знати.

А Piotr дале, же жена гласьні то крас и мудра, и же презначена. А, и ся здогадал, и з польской шляхты походит. И зас на мене посмотріл, же аж єм перину під очы підтягнул, бо єм не знал што буде. А, же він, так повідат, то з бульгарскых боярів. Так му гласьні знаємий з роботы пояснил и він му повірил. И пулярис з ґерка вытягнул, аж єм перину з ґамбы опустил, и повітря-м глубше начерпал, бо-м не знал, што буде. А він женом похвалити ся хотіл и знимку під ніс підсунул.

— Є! — усьміхнул єм ся. — Є! — з глубин плуч єм си вздыхнул и аж перину-м зошмарил.

А Piotr хыбаль на тото ждал, бо тіж ся усьміхнул і зараз заповіл, же такой крас то єм іщы не віділ. А я єм уж дуже не єйкал, лем єм рявкнул:

— Є! Та то Maria Zbreskłemołoko! Ци єй знам!? Але певно, же знам. Шыткы єй знают! Ціла кавалерка! Ех, Piotrze, дівка, же гей. Маш щестя, не повім. Повідам ті – шыткы єй хвалили...

— О??...

И пішол!? Но взял ся и пішол... Я не знам... Зас єм дашто зьлі зробил?? А, пес тя шкрабал. А з фільма зас нич не знам, най то сьніг скурит. Бо все перешкаджают, курца пака! Злий єм! Але хоцкі мою улюблену сцену буду віділ. Бо гласьні товдыль, коли Клавдия Кардінале в кухни ґраты втерат, то Чарльс Бронсон и Генри Фонда з другой страны хыжы уж коліч-ка на піску значат и місца доброго глядают, жебыль ґвера вытягнути и другого в три-міґа забити. А музыка при тім така, же аж за серд-це імат, же уж ниґде не ходжу и же палицу-м в кут одшмарил. И сонце так файні вказане, и они двох в чорных чугох и такых капелю-хох. И в кінци стают, и в очы си смотрят. И я тіж з постелі ся двигам, бо виджу, же хвиля є важна. И так стоіме, во трьох. Я в хыжы, а они з другой страны. И добрі знаме, же за хвилю котрисий з нас на землю пасти мусит. А потім лем піф-паф чути и уж нас лем двох остало, а Генри Фонда на коліна перше а по-тім си люг. Чарльс Бронсон дуже на тото не повіл, лем кутиком ся сьміял и головом легіць-ко си кывал. А Генри Фонда злий был и кус ся образил. Але ищы штоси знати барз хотіл, и крикнул:

— Хто-с ты?!

Чарльс Бронсон дуже на тото не повіл, лем кутиком дале ся сьміял и кроків пару поступил. А потім над Генрим Фондом си станул и з го-ры ся смотріл, и головов легіцько си кывал. Генри Фонда уж праві на смерт ся образил, але ищы на конец раз ся переміг, и раз ищы крикнул:

— Хтос-с ты?!!

И уж Вас не буду в непевности тримал. Уж шытко Вам повім. Бо я тото шытко на памят знам. Бо товдыль гласьні Чарльс Бронсон дале кутиком ся сьміє и дале головом легіцько си кыват, и през зубы лем цідит:

— Moi baba byli z Łemków!

А Генри Фонда на тото „Ага!" повідат и го-ловом легіцько знак дає, же шытко зрозуміл. А пак на другій бік ся обертат і спокіні си гыне. И я товдыль тіж єм спокіний и на другій бік обертати ся хочу. Лем бандуру ищы послід-ню до ґамбы наложу, квасне молоко з горняте до кінце си выпью, ґамбу рукавом обітру, по-гарик кропкы до ґарла си влію... А потім то уж в три-міґа: Ґумякы ззувам, куфайку заді-вам, шапку натігам (Бо студін в хыжы як фрас. В пеци не палю, бо з комина ся курит и мусіл бы-м што місяц стіны білити.), до сті-ны ся обертам, перину підтігам и спати иду. Добраніч!

СЕМЕН ВОЗНЯК

Туга

Туга за краєм найгірша,
Навіть гіркіша од сліз.
Та сторона наймиліша,
Де ти родився і зріс.
Лемківський краю зелений,
Туго моя ти земна,
Світку забутий пісенний,
Лину до тебе щодня.
Лину до тебе, мій краю,
У пориваннях стрімких...
Чую, як плачуть-ридають
Гори твої і струмки.
Бачу, як ллються ще сльози,
Сльози твої по стерні,
Там, де косили нас коси,
Сталінські коси страшні.
Вивезли нас, наче пашу,
Й скинули в ясла тісні...
Хто тепер лемківські наші
Буде складати пісні?
Гине карпатська говірка,
В'яне під світу дощем,
Наче та з яблоні гілка,
Стята хижацьким ножем.
Мають гуцули і бойки
Рідні оселі й міста,
Тілки тебе, наче сойку,
Вигнали звіри з гнізда.
Вигнали й порозмітали
Ген по далеких світах...
Русь, що Карпатською звали,
Кат розпинав на хрестах.
Чи не пора на цю тему
Радити раду панам?
Щоб повернути з гарему
Мову і землю горян.
Гляньте, татари до Криму
Їдуть – дорослі й малі,
Знову вітчизну любиму
Матиме люд на землі.
Може, хто скаже: — Панове!
Нащо говірка ця нам?
Є ж українська в нас мова...
— Є, та чи звісно панам,
Як вигибають народи,
Мов виноградна лоза?..
Хто їх корінню нашкодить,
В'яне повік вже краса.
Гине культура і мова,
Гине і край, і мужі...
Боже наш, віро Христова!
Ти нам всю правду скажи:
Як повернути в Карпати
Голос народу дзвінкий?
Хто за цей злочин заплатить
І за страждання людські?

NATIONAL GEOGRAPHIC або ПОДОРОЖЫ ЛЕМКІВ

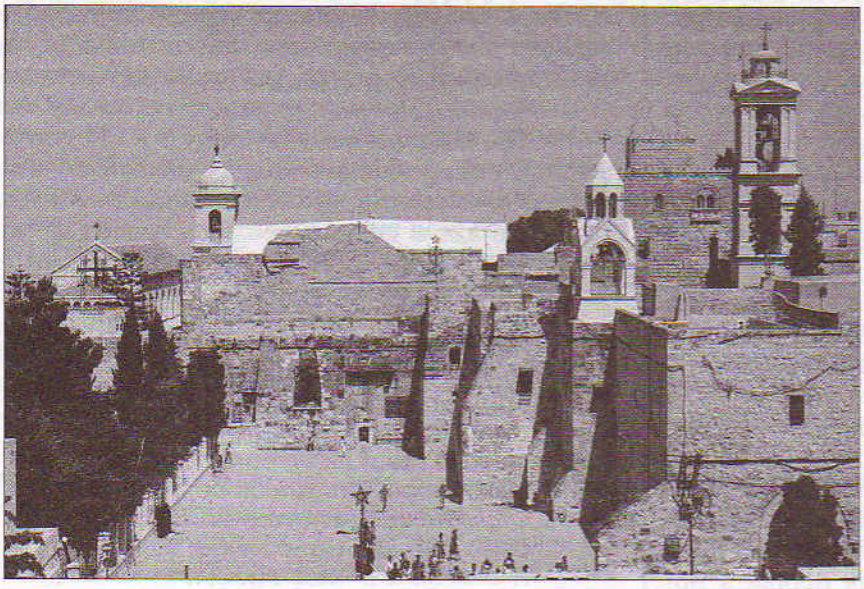

⇦ Церков Рожд. Христового в Вифлеємі

ІВАН ДЗЯДИК

Свята Земля

(закінчыня)

Вифлеєм

По повороті зо Синаю до Єрусалиму закватерувано нас в готелю „7 ARCHES" положеным такой на самым вершку Оливной Горы. Рано в середу, по сніданю і молитві выходиме з готелю, пред нами розпристерат ся чудова панорама Єрусалиму. Но, але час зас нас діганят, а іщы до того остатній ден корыстаме з автобуса і провідник заплянувал выізд до Вифлеєму. По дорозі заходиме до Монастыря Святого Креста. На терені монастыря находит ся церков і каплиця, в котрій під олтарьом єст місце де росло дерево Святого Креста. На стінах каплиці іконы представляют історию того дерева, а над входом до церкви єст ікона представляюча Лота, котрий підливат дерево, з якого вырастают три ріжны одногы. Оддаєме пошану тому місцю поклоном і молитвом.

На шестым кільометри дорогы з Єрусалиму до Вифлеєму заходиме до Монастыря Св. Ілиі, але неодолга вертаме до автобуса, бо монастыр был запертий. Пообзерали сме лем будівлі і терен якій до него належыт, а єст го дост дуже, бо гаі оливны тягнут ся аж до Вифлеєму. Прекрачаме зас ізраільско-палестиньскій контрольний пункт, бо Вифлеєм лежыт юж на териториі Палестиньской Автономіі.

Місто в котрым народил ся Ісус Христос положене пару кільометрів на полудне од Єрусалиму на двох взнесінях покрытых оливныма і фіговыма гаями. Служыт ім лагідний климат і вроджайна земля. На протягу двох тисячи років од Рождества Христового, незалежно якы народы, аґресоры володіли містом, Вифлеєм остає другым по Єрусалимі святым містом християньского сьвіта. Серцьом того міста єст Базиліка Рождества Христового, яку побудувано в 326 році, зо захованом ту печером, з котрой засияло Сонце Правды.

Днешній Вифлеєм замешкуют головно Палестинці – мусулмане, але і християне ріжных віроісповідань. Трудно повірити, але в Вифлеємі єст 85 мечетів, а християне становлят лем 12 процент спосеред 60-тисячного населіня. Піл віку тому было іх понад 70 процент. Векшіст арабскых християн, котры ту давнійше мешкали, выіхала за границю, головно до Полудньовой Америкы. Іх місце заняло населіня з Хеврону і околичных сіл. Єст дуже припадків дискримінациі християн през мусулманів, а ім тіж ограничают права ізраільскы власти.

Помимо протестів демократычного сьвіта і самых Палестинців, власти Ізраіля під конец 2005 рока одгородили Вифлеєм од Єрусалиму муром осмометровой высокости. Цілий мур на Західнім Берегу Йордану має 680 км, а його заданьом єст охорона Ізраіля пред палестиньскыма терористами – самобійцями. Мур прорізує палестиньскы терены, села потратили поля, заперто фабрыкы, бо не можут до них доіхати робітникы з палестиньскых сіл. Тото вшытко творит нове напятя не лем медже Палестином а Ізраільом, але і медже християнами а мусулманами. Остатня выграна в палестиньскых радикального Гамасу може поважні заострити конфлікт.

В квітни 2002 рока Базиліка Народжыня была окупувана през групу палестиньскых терористів, котры скрыли ся там пред діганяючыма іх ізраільскыма воякы. По увільніню Базилікы выявило ся, же не лем допустили ся профанациі, але і єй в части замінували. До гнеска на стінній мозаіці з VI в. видно шліды по карабиновых кулях.

Входиме на пляц пред базиліком і выслухуєме інформаций о тій святыни. Пред нами масивны будівлі церкви і монастырів прикрытых єдным дахом. Позераме на вхід, котрий тепер ограничений до высокости 120 центиметрів, так же входячым до середины треба схылити голову – поклонити ся. Вхід зменьшено, бо были напады мусулман, котры на конях і ослах въізджали до середины і грабили та нищыли святыню. В часі такого „райду" – як подає традиция – з єдной колоны вылетіл рій пчіл і покусал люди і коні. До днеш-

нього дня стоіт тота колона з пятьома дірами уложеныма в формі єднораменного креста. Коли вложыт ся пальці правой рукы в тоты діры, то укладают ся так як складат пальці особа духовна в часі благословліня вірных.

Сама базиліка має форму креста і творит вельку простір, складаючы ся з долгой ґалериі, в котрій по обох сторонах ідут два ряды мармуровых колон. Повала зроблена з кедровых бельок. Камінны дылі зроблены з велькых плыт, выгладженых обутьом прочан. В двох місцях, піл метра ниже, одкрыто кавальчык мозаікы з VI віку. Подібны мозаікы археолоґы находят в інчых місцях Святой Землі. Недавно в вязници в Меґідо в часі земных робіт тіж одкрыто фраґменты мозаікы християньской святыні з перелому III і IV віку.

Головний олтар Базилікы Рождества Христового належыт до православных Греків і выріжнят ся красным і богатым іконостасом. Каплиця базилікы – Свята Печера находит ся під головным олтарьом. Ту, по боках олтаря, ведут двоі сходы. Єдныма поломникы сходят долину, а другыма выходят. Впущают по 10 осіб, жебы в печері не было стиску. Місце Рождества Христового находит ся в заглубліню східньой стороны печеры, медже єдныма

Печера Рождества Христового

і другыма сходами. Єст означене срібном зьвіздом з латиньскым написом „Hic de Virgine Maria Jesus Christus natus est" (Ту од Дівы Марії родил ся Ісус Христос) і осьвічене оливныма лампадками. Над тым місцьом поставлений престіл, на котрым одправляют православны о ормяне. Пару кроків дале на ліво єст католицка капличка – де были Ясла Богомладенця.

Затримуєме ся на хвилю при тых місцях – на молитву і задуму. Декотры не крыют глубокого взрушыня і слез на лицях.

Выходячы зо Святой Печеры ідеме іщы до підземной каплиці, де в заглубліних містят ся кісточкы тисячи вифлеємскых діти замученых през Ірода.

Лишаме Вифлеєм і іхаме на захід, до оселі Бейт Сахур, на Пастуше Поле, де ангелы возвістили пастырям о Народжыню Спасителя. Заходиме до церкви – печеры, котрой підвалины походят з IV віка. Там поховано Пастырів. Обік того місця в 1972 році побудувано нову прекрацну церков з золоченым іконостасом та дорогоцінныма грецкыма іконами.

Вертаючы до Єрусалиму миняме палестиньскы терены, величезний мур і доізджаме до женьского Горненьского Монастыря. Моняхыня розповідат нам по росийскы про історию монастыря та будову церкви, котру розпочато в 1910 році і стримано в часі І сьвітовой війны. До того часу муры церкви стырчали як руіна. Тепер роботы ідут скоро і за 2 – 3 рокы, а може перше, церков буде готова.

Велькій Четвер

Вчас рано ідеме на Літургію до Церкви Святой Тройці (Рускей Духовной Місиі). В богослужыню берут участ єпископы, дуже священників, так місцевых як і заграничных, та велькє число монахів і поломників, головно росийскых. Вслухую ся в богослужыня і чудовий сьпів хору. Моментами здає ся мі, же єм не в Єрусалимі, лем во Вроцлаві, Варшаві ци на Св. Горі Грабарці.

По богослужыню кєруєме свої крокы на пляц пред входом до Базилікы Гробу Господнього, де має ся одбыти чын обмытя ніг духовным през Єрусалимского Патриярху. Каждого рока в Велькій Четвер доконує ся чын обмытя ніг духовенству на памятку події, яка мала місце в предостатній ден земного жытя Ісуса Христа. Сам Патриярха Єрусалимскій Іриней на специяльным помості обмыват ногы грецкым духовным. По доконаным чыні обмытя ніг патриярха благословит поломників і кропит іх ружаном водом обмытя при помочы букєта жывых квітів.

Тот чын повинен одбыти ся на Сионі, але тепер єст то неможливе. Мы вшыткo єдно ідеме видіти тото місце. Выходиме Сионскыма Воротами зо Старого Міста і ідеме на полудньовий схід. На граници Сионского рівногорба, серед групы ріжных будівель єст єдна ничым не выріжняюча ся серед інчых. Іщы недавно был ту турецкій мечет, а колиси стояла перша християньска церков, побудуванаа в часах Константина Великого і знищена підчас наіду Персів в 614 році. Потім пару раз была одбудовувана і нищена. Остаточно в XVI каліф Сулейман одобрал християнам Сион. Вышня част той будівлі єст порожня і доступна для вшыткых туристів. То ту мала місце Тайна Вечеря, ту Спаситель обмыл ногы ученикам своім, установил Таінство Св. Євхаристиі. Одталь Ісус Христос пішол до Гефсиманьского Саду. В нижній части будинку єст ґріб царя Давида, прикрытий ґранатовым аксамітом з вышытым золотым єврейскым написом.

На Сионі мало тіж місце Успіня Пресвятой Богородиці. На початку XX віку поставлено ту католицку базиліку, належачу до бенедиктинів. Посередині костела єст крипта з різбленом в дереві і слоновій кости фіґуром усопшой Богородиці. Ту Мати Божа провела остатні рокы свойого земского жытя. Похорон Матери Божой одбыл ся Асафатовій Долині Гефсиманьского Саду. Там в пісковій скалі был выкутий ⇨

Процесия Крестной Дорогы ⇨

гріб – печера. Над гробом в IV в. Св. Єлена побудувала церков, а сам гріб замінено на на каплицю – кувуклю. Лем вхід до церкви положений на поверхни землі, а сама церков єст в земли. До середины провадят шырокы мармуровы сходы о 48 ступенях. Сходячы долину, по правій стороні стрічаме невельку, але выняткову часовню з двома престолами, де сут гробы Родичів Божой Матери – Св.св. Йоакыма і Анны. Сама церков має форму креста, а посередині возносит ся орґінальна капличка – кувукля з литой скалы, одділена од окружаючых єй скал. Кувікля так з верхы, як і зо середины обложена мармуром і приоздоблена ріжным дорогоцінностями.

В ден Успіня Пресвятой Богородиці одбыват ся ту богослужыня о урочыстій оправі, на котре сходит ся незрахувана кількіст народа з Єрусалиму і околиц. Ту урочысто переносит ся ікону (Плащенницю) Успіня Божой Матери з Гефсиманьского Подворя, положеного близко Базилікы Святого Гробу – през Сион, ідучы том дорогом, котром несене было через апостолів до Гефсиманії для погребенія Пречысты Мощы Богоматери.

Сьвітиме сьвічкы, Владыка Григорий служыт молебен, кланяме ся святым місцям. Далі ідеме в кєрунку Оливной Горы, недалеко од гробу Богоматери при дорозі, за скальным ускоком єст місце, де на очах Божой Матери укаменували Архідиякона Стефана. Заходиме і мы на тото місце, до капличкы – печеры, жебы запалити сьвічкы і поклонити ся іконам представляючым сцену укаменуваня, і участвувати в молебни. Заходиме тіж обік до Церкви Св. Стефана.

Велька Пятниця

В ранных годинах цілом групом ідеме до старого Єрусалиму, жебы взяти участ в процесиі Крестной Дорогы. Вшыткы поломникы прибываючы до Єрусалиму хочут обовязково прейти дорогом, котром колиси ішол на Голгофу Ісус Христос. Свята для цілого християньского сьвіта Дорога провадит узком узком улицьом, ведучом од Воріт Св. Стефана до Базилікы Гробу Господнього, на котрій означено девят стаций представляючых оддільны здариня, якы мали місце зо спасительом на тій остатній мученическій Дорозі.

Зараз за Воротами Св. Стефана входиме на улицю, котру в XVI віку названо Via Dolorosa (Дорога Мук). Уличка узка, люди шторaз більше, та і препхати ся трудно. Постанавляме чекати на процесию. Преходят попри нас групы з ріжных країн сьвіта, о ріжных кольорах скоры і одіня. Зауважам кольорово позберану сьпіваючу групу поломників з Етіопіі. Рушыла процесия, зробило ся голосно і векший стиск. Такой каждий з прочан несе векший або меньший крест привезений з дому, або куплений ту на місци. Процесийний велькій крест в заступстві Патриярхы несе Митрополита при помочы священників і монахів. Каждий з поломників хоче хоц дітхнути того креста своім крестом, або хоц руком, але не каждому ся то щестит. Ґрупы поломників сьпівают церковны пісні в своіх отчых языках. Пред каждым пристанком затримує ся процесия на молитву. Кінчыт же свій хід при Гробі Спасителя.

По полудни ідеме до Церкви Святой Тройці Руской Духовной Місиі на вынос Плащеннниці. Ту чує ся правдивий і близкій нам церковний настрій, а богослужыня єст для нас зрозуміле. За каждым разом стрічаме ту дуже росийскых поломників.

Чын погребенія одбыват ся тіж в грецкій Церкви Воскресенія Христового. Плащенницю з Голгофы несе штырьох архіереів і кладут на Камін Помазаня. Ціла Плащенниця покрыта єст платками квітя. Потім Плащенницю несут до Кувуклі і кладут на Гріб Господен. Богослужыня возглавлят Єрусалимскій Патриярха з участю численного духовенства, монашества і поломників.

Благодатний Оген

В Вельку Суботу юж од пільночы тисячы поломників вшыткых христяньскых конфесий (окрем католиків) з ріжных сторін сьвіта горнут до Базилікы Святого Гробу в Єрусалимі. Каждий хоче быти там можливо найперше і найти собі найвыгіднійше місце до вычекуваня на Святий Оген.

Мы тіж о тым думали і юж коло другой годины в ночы были сме в Старым Місті на улици Via Dolorosa, але далі не можна было іти, бо вшыткы уличкы ведучы до Святого Гробу были заставлены желізныма преградами і стережены през групы ізраільскых поліциянтів. По штырьох годинах стояня пустили нас кус до пере-

ду, але люде все доходили і стиск был штораз векший. Поліциянты, хоц невелького росту, кричали голосно і робили своє. Напаточыл ся нам поліциянт, котрий знал росийску мову, але тіж не пустил нас далі, бо – як повідал – не хоче робити вынятків. З велькым трудом, малыма кроками дішли сме на пляц пред Базиліком і юж ся здавало, же зараз будеме в середині. А ту зас загороджено, а поліциянты пильнують жебы ся дахто не преслизнул. Стоіме в стиску і з жальом смотриме як з лівой, вышньой уличкы горнут люде. Іх впущают, бо мают препусткы, а для нас нихто не постарал ся о такы документы.

В кінци і нам ся пощестило, поліциянты усунули прегради і рушыли сме до Базилікы. Кількоро з нашой групы влетіли сме до грецкой Церкви Воскресенія. Думам собі – то буде добре місце, бо мам видок на Кувуклю, а одталь повинен появити ся Святий Оген. Ту тіж одраз зробило ся кісно і не было де ни сісти, ци хоцбы кучнути. Позерам по людях і виджу як поліциянты попыхают не лем людми але і священниками і прібувают утримати серединоm церкви вільний перехід для процесиі, Патриярхы, запрошеных гости і місцевых власти. Та найперше появила ся група молодых православных Арабів, котры наробили дуже шуму. В принятий през себе особливий спосіб выражают свою радіст з приводу маючого появити ся Благодатного Огня. З велькым криком і бубніньом, несучы єден другого на раменах, переходят през церков, а потім трираз обходят Кувуклю і сьпівают по арабскы. Очывидні, я того сьпіву не розуміл, але подібно были то слова: *Наша віра права, наша віра православна.* На мою оціну іх захованя більше пасувало до імпрезы спортовой на стадіоні, а не релігійной. Але ту так єст правдоподібно каждого рока.

За якысий час входит до церкви велька група – власти і ріжных орґанізаций, занимают місця на бальконах і мают безпосередній видок на Гріб – Кувуклю. Юж вчаснійше вхід до Кувуклі заперто і забезпечено вельком восковом печатком, з котрой потім повело ся нам дістати кавальчык на памятку. Погашены были вшыткы сьвічникы і лампадкы не лем в Базиліці, але і во вшыткых церквах і монастырях Єрусалимского Патриярхату. Неодолга будут зас засьвічены Святым Огньом, на котрий вшыткы не лем ту вычекают.

По десятьох годинах стояня не одчуваме велького змучыня ани жадной фізиологічной потребы, бо чым інчым маме запряжену голову, чекаме на штоси надзвычайне – Святий Оген.

Деси близко другой годины пополудни видно порушыня серед вычекуючых. Появил ся Патриярха Іриней з духовенством, процесия кєрує ся до Кувуклі і окружат єй трираз. Потім Патриярха знимат літургічне облечыня, входит до печеры Святого Гробу і там на колінах молит ся о Оген. Наступує тишына, час ся должыт, люде в напятю вычекают той найважнійшой хвилі. Хоц єм не малого росту, але і так стаю на пальці, жебы видіти якнайвеце. Смотрю догоры і під куполом Базилікы виджу якысы блискавиці, скачучы пасамункы огня. Чую міцнійше вдаряня серця і літам очами де лем сігат мій зир, жебы можливо найперше видіти Оген.

Патриярха отриманий Оген передає през два отворы, якы сут зроблены по полудньовій і пілнічній стороні Каплиці Ангела. Бываt і так, же Оген самоістно появлят ся в ріжных місцях Базилікы.

Тишыну наглі прерыват порушыня, ознакы радости і виджу з правой і лівой стороны, же Оген як блискавиця засьвічат сьвічкы. Вшыткы вытігают догоры вязанкы сьвічок (по 33 штукы), жебы чым перше доступити того щестя. Оген проникат през толпу люди на пляц пред Базиліком і до околічных уличок. Патриярха выходит з Кувуклі з двома вязанками горючых сьвічок, витаний голосныма окриками *Аксіос.* Патриярху окрем особистой охороны стережут поліциянты, бо і ту мусят быти захованы нормы безпеченства.

Благодатний Оген в першых моментах не пече, бо видно было як декотры прикладали го до тіла, обмывали твар і купали зароснены бороды.

При звуках дзвонів, трисках і бренчаню желізных клекоток та голосных криках вшыткы ся радуют, підносят засьвічены сьвічкы і творят якбы єден поломін. В тым часі зсьвічуваны сут вшыткы сьвічникы і лампадкы та інчы джерела сьвітла в Кувукли і на Голгофі та в монастырях і церквах Єрусалиму. Оген тот буде горіл до наступного рока. Святий Оген в спеціяльных капсулах – літарянях єст переношений до ріжных країн сьвіта.

Помалы выходиме з Базилікы, препыхаме ся през толпу люди і на хвилю стаєме пред входом. Нашу увагу кєруємe на колоны по лівій стороні двери до Базилікы. Люде тіж там пристают, ставляют сьвічкы, роблят знимкы. Молят ся. А чом?

В XVI віку, в часі турецкой неволі Ормяне не допустили православных до отриманя Святого Огня і не впустили іх до Базилікы Гробу Божого. Святий Оген зышол, та – як подає традиция – не появил ся в Святым Гробі, лем з велькым шумом вылетіл з мармуровой колоны і розщыпил єй. Тота колона заховала ся до днешнього дня.

Прібуєме выйти з пляцу, але бічны уличкы запханы людми, бо як подают інформаторы – в самій Базиліці зобрало ся понад 8 тисячи поломників, а на прилеглых улицях, пляцах і пляциках, мурках і дахах іщы другє тілко, або іщы веце.

Малыма кроками ідеме допереду і якоси выходиме з той гурмы народа. Змучены доіздджаме таксівками по пятій пополудни до готелю на малий одпочынок. ⇨

Воскресеніє Христове

На святкуваня Воскресенія Христового кількоро нашых поломників ідеме до росийской Церкви Св. Марії Магдалины, бо єст близко нашого готелю, а нам юж тяжко бы было іти до Старого Міста, до Церкви Воскресенія Христового або Церкви Св. Тройці по вычерпуючым стояню по Святий Оген.

Церков, положена в підножах Оливной Горы, побудувана была в 1888 р. за пінязі імператора Александра III і його братів та сестер. Положыня церкви чудове, побудувана она на терасі з місцевого каменя в суровым росийскым стилю, з пятьома позолоченыма банями. В середині стіны оздоблены гардыма орнаментами в черевено-бронзовых колоьрах та іконами.

Заходиме до церкви гідні пред пілночом. Сут свобідны кресла та сідаме, жебы хоц кус одпочнути, бо то буде юж друга під ряд непреспана ніч. Богослужыня одбыват ся на росийскій мові з фраґментами по анґлицкы і сербскы, бо медже інчыма был священник зо Сербії. Ту перший раз на Святій Земли почули мы: ХРИСОС ВОСКРЕСЕ!

Вертаме до готелю пред четвертом годином і по короткым спаню сходиме ся вшыткы в малій реставрацийній сали готелю, де чекат нас святочне великодне сніданя. Владыка Григорий посвятил дары Божы, серед котрых были: малюваны яйця, сыр, масло, хліб, салаткы, овочы та мясны продукты. Вшыткы поздоровляли себе взаімно словами *Христос Воскресе* і жычыли собі вшыткого доброго та щесливого повороту домів. Сніданя мало не лем святочну, але і родинну атмосферу, но бо по двох тыжнях бытя зо собом цілыма днями чули сме ся праві як єдна родина.

По сніданю ідеме на єден з найвекшых вершків Оливной Горы, званий Гором Вознесенія. Одталь вказує ся шырокій, просторний і прекрасний видок. На заході видно цілий Єрусалим з його домами, церквами, монастырями і мечетами. На полудньовым заході Монастыр Пророка Ілиі, горы Вифлеємску і Сион та Асафатову Долину. На полудньовым сході скалы і вертепы з Лавром Св. Савы, за котрыма в оддаліню блищыт частина Мертвого Моря. То на тым чудовым місци стояла колиси величественна Церков Вознесенія побудувана през Св. Єлену, на місци одкаль вознюс ся на небо Спаситель. Тепер тото місце огороджено двометровым муром з каміня походячого з розваленой церкви. Посередині того пляцу стоіт округла часовня, але в середині неє ани ікон, ани лампадок, бо огороджений терен і часовня належыт до мусулманів. На право од входу, в середині єст скала, на котрій видно шлід лівой стопы Ісуса Христа. Одтиск правой стопы пренесений до Мечету Аль-Акса. Мусулмане дозволяют одправляти ту богослужыня на Вознесеніє Господнє при переносных олтарях.

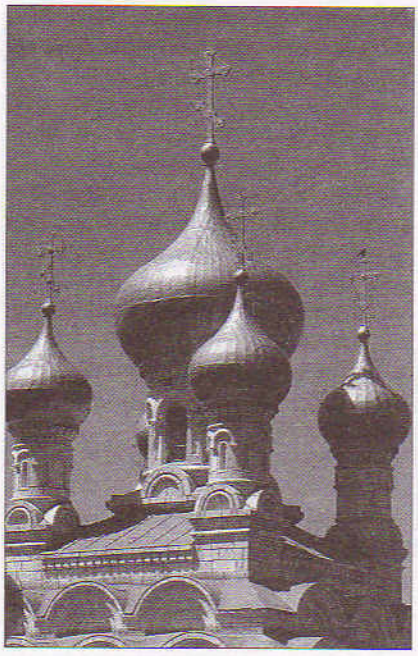

Церков Св. Марії Магдалины на Оливній Горі в Єрусалимі

Владыка одправил молебен, сьвітиме сьвічкы і кланяме ся каменьови.

Сходиме з Горы Вознесенія та ідеме до грецкой Церкви Воскресенія Христового на великодню Ліругію. В церкви зобрало ся дуже люди, головні грецкых поломників. Середином лишено прохід, котрым ішла процесия до олтаря з велькым числом єпископів і священників. Несли они вельку ікону представляючу воскресшого Ісуса Христа. Св. Літургію возглавлял Єрусалимскій Патриярха Іриней в сослужыю медже інчыма нашого Владыкы Григория. З вельком увагом выслухали мы богослужыня. Патриярха поздоровил вірных словами: *Христос Воскресе* і *Христос Анесті.*

Великодній Понедільок – остатній ден нашого полоничества по Святій Земли. По сьніданю ідеме на Св. Літургію до Церкви Св.св. Константина і Єлены, котра містит ся при Єрусалимскым Патриярхаті. Люди было меньше як в інчых церквах, а і сама церков невелька.

В поворотній дорозі ідеме видіти славну Стіну Плачу, бо як бы то выглядало, жебы быти в Єрусалимі і не видіти той будівлі. Жебы ся там достати, мусіли сме прейти барз докладну контролю, як на границы. Входиме на пляц, позераме доокола і на молячых ся Жыдів. Надіваме на головы (лем мужчыны) спеціяльны паперьовы шапочкы (ярмулкы) і доходиме на хвилю до самой Стіны. І такой скоро ся цофаме, жебы не робити замішаня. Під Стіном місце молитвы поділене на секторы: з лівой стороны молят ся мужчыны, з правой жінкы. В стінных шпарах, медже каменями видно карточкы з просьбами вложены през Жыдів.

Лишаме святе для них місце і вертаме до готелю. Ідучы помаленькы, остатній раз позераме на Старий Єрусалим, Гефсиманскій Сад і Асафатову Долину та потік Кедрон. Помаленькы вдрапуєме ся на Оливну Гору, бо там наш готель. По лівій стороні лишаме прекрасну Церков Св. Марії Магдалины, а по правій велькій жыдівскій цмынтір, де на гробах заміст квітя кладут каменикы.

Дорога до готелю барз прикра, під беріг, і треба было шувні силы, жебы каждого дня ньом прейти. З другой страны –

жаль, же юж ся кінчыт тото наше чудове пломничество, же лишаме на все найсвятійшы місця – Святу Землю. (Хоц гнеска приходит часом охота іщы раз ту поіхати і іщы раз вшытко пережыти од нова.) Позераме од готелю на Єрусалим, припоминаме собі де сме были і што сме виділи, і певно вшытко остане нам в памяти і пред очами. Часто будеме припоминати собі тоты місця, вертати до них мыслями.

В Великодній Віторок рано іхаме на летовиско Бен-Ґуріона коло Тель-Авів. По докладній тамошній мытній контроли всідаме до самольота і летиме до Кыєва. По двогодинным чеканю інчым самольотом забераме ся до Варшавы і о другій по полудни сходиме на землю.

Вшыткы поломникы задоволены, же по воли Божій могли видіти Святу Землю. Пращают ся єдны з другыма, дякують собі взаімно за вшыто і каждий іде в свою сторону. І так кінчыт ся наша двотыжньова вандрівка по святых місцях Ізраіля і Синаю.

*

Обоє з женом дякуєме вшыткым за вшытко. Дякуєме Преосвященнійшому Владыці Григорию за спільны молитвы та духову опіку над нашым поломничества. Дякуєме нашому провідникови Юркови за добру орґанізацию подорожы. Дякуєме вшыткым прочанам за миле товариство і родинну, теплу атмосферу.

Іван Дзядик

P.S.
Щыре подякуваня редакторови „Бесіды" Петрови Трохановскому за коректу і надрукуваня допису о нашій чудовій подорожы.

Од редактора:
І я дякую! Мило мі было през пят запоряд нумерів „Бесіды" мыслями подорожувати з Вами. Пропоную выдати готовий уж такой текст окремом книжечком.

Адам Барна, Федор Ґоч, ЛЕМКЫ В БОРБІ ЗА СВОЮ І НЕ СВОЮ СВОБОДУ, Ліґниця – Зиндранова 2005, стор. 240

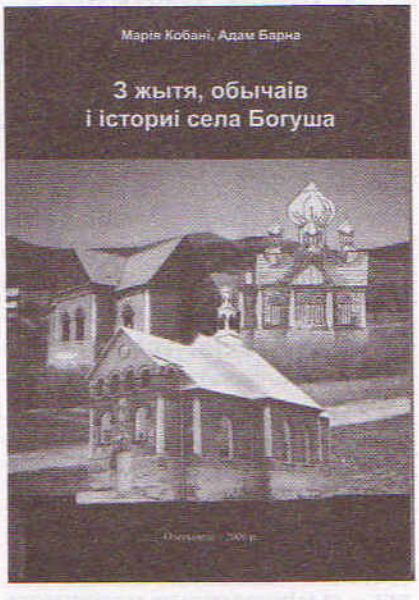

Марія Кобані, Адам Барна, З ЖЫТЯ, ОБЫЧАЇВ І ІСТОРИІ СЕЛА БОГУША, Олесьница 2006, стор. 230, ISBN 83-7432-059-1

Так ся якоси складало, же од давнечка уж не писал єм о новых выданях. Материял был, выходили, выходят нашы книжечкы, книжкы ай книгы. Аж жаль мі было, же „так ся якоси складало". Хоц з другой страны... неє того злого, што бы на добре не вышло. Монітували мя люде, так з краю, як і зза границі (Канада, Угры) – жє чом єм завісил тоту колону, же чом не пишу о новых книжках (часом о Іх книжках). І товды аж приємні мі было, бо раз іщы стямил єм – же хоц колона тота выкликує часом ерупциі сердец, все же є она потрібна. Бо на добру справу – не вычерпуючы справы (то неможливе, і добрі) – єдина она в нашым малым сьвіті, так сукцесивна (хоц без ниякой сукцесиі), ай уж долголітня, бо дванадцетий рік іде „Выдавничій Поличці".

І тераз певні речете: Мало, же пропустил два номеры (і де ту сукцесивніст?), мало же і тераз барз мало місця лишыл, та іщы сой вступы непотрібны робит. Та раз іщы побороню ся максимом Достоєвского, же *блуд не в книжці, а в понятю чытаючого...*

Бо так направду, при моім „ціпливым" характері, на тот раз невельо мам ся до чого „ціпити". Тоту страну пристрасти, кєд ходит о першу з представленых книжок, достаточні вычерпало „Наше Слово" в дописі кривопідписаного *Викривлене обличчя лемківського сепаратизму* (а вшытко зато, же неважне што фашызм впал, а же впал не од того, од кого бы требало!).

Же книжка–документ о поневірці нашых вітци была потрібна, неє ся ани над чым застанавляти. Зас єй кредо – *...і не своя свобода* – вложене через Авторів не лем до наголовка, лишат поза увагом щыпливы увагы о єй моральным вымірі. Што до выміру пошлідовности документациі – кажду книжку-документ нелегко зробити. До того треба штабу люди, або долгых років. А рокы втічут... І кєд достережеме в тій книжці деякій хаос (дайме на то, при теритотияльным порядку сел) – не майме ансів. Хыжу попрятати в часі все мож. Важне, же она стоіт.

...Боґуша, сусіда моіх вітци (ай мене выдумано при самій єй граници)! Як же ся автентычні, сердечні тішу, же можу взяти до рук, почытати тоту книжку. Правда, не ґоден єм звыкнути до Богушы, але выяснили сте, Пані Марийо, Ваше становиско і принимам го за максимом Достоєвского. Дякую за спомин о моій маленькій помочы, хоц кус мі жаль, же не выкорыстано вшыткого пропонуваного (а чынил єм тото щыро „коштом" Білцаревы). Та понад вшыткым – хвала, і іщы раз хвала, за наступну моноґрафію замордуваного лемківского села!

Книжкы презентую попри собі. Вяже іх спілавторство п. Адама Барны. Ци написати самому, ци помочы другому, Пан Адам уважат за свою повинніст. Дякуєме! (пт)

ВАНЬО ГУНЯНКА

Веселых Свят! Паскы в пецу!

...Бо акурат ищы в пецу, бо я пишу в Велькій Четвер... Але, пожаль ся Боже, што того рока за паскы... По инчы рокы та-м нюс в плахті я и слуга, а баба кіш, а того рока сама шытко занесе, ани ся горбити не потрібує.

Тамтого рока нанесли люде пасок до церківника, што до издебкы не помістили, та цілу обору сцюсами заложыли, а того на стіл помістят... Я ся барз тым не турбую, бо не понесу и не буду слухал, як сой бабы паскы огваряют...

Того рока біда! Мене стара ани юж не дусит, так як по инчы рокы, бо видит, же нич не выдусит. Што-м мал, то за податок забрали... Тамтого рока была в кошу шынка, кобаса на три лікті, кіш полний по ручку, а того рока на спід наклала хріну, а зверхы яйцями прикрыла и кобаском, як обарянец за ґрайцар...

На Великден – повідат – же мі даст на миску хріну, жебы мясо „стравило", што-м в пості зіл... и жебы-м памятал, коли был Великден.

Та што робити, коли чловек не ужыє на мясі, та хоц на хріні, все кус по „паньскы". Даст стара окыршынку кобасы и на мису хріну и ідж хлопе! Плач и ідж!!!

Але о тым – напотім, по святах Вам напишу...

За тыжденником „Лемко",
Великоднє выданя з 1913 рока

Чекают яри, як младий, так старий.

Яр ленюхови не сестра.

Яр вкажше – хто як колеса маже.

Посієш плытко – вродит ся ти дідко.

Ярній ден на зиму робит.

ЯК СЬПІВАТИ, ТО СЬПІВАТИ!

Молоды колядники в Руській Бурсі.

Фото: Лідия Коцур

СТЕФАН ҐАРЧИНЬСКІ

Сьміху нашого насущного

Колиси з легковажыном односил єм ся до уподабань вітця, кєд не хтіл ходити на смутны фільмы, а любил лем комедиі. Гнеска ліпше бым го розуміл. Сам єм ся до него уподібнил. Дост єм виділ і пережыл нещестя, трагедий. Не хцу одновлювати болю. Прагну сьміху, прагну тым барже, чым меньше годен єм ся сьміяти.

Хліб маме, бракує нам веселости, а „змарнуваний єст ден без сьміху" (Н. Шамфорт). Товды – сьміху нашого насущного дай нам, Господи. Дай здуди зо себе реуматызм і повагу. Обділь ласком гумору моіх приятелів і моіх шефів.

Жебы тоты зморщкы, котры зачынают різбити нам лиця, были шлідами лем сьміху і усьміху.

злемківщыл
Петро Мурянка

З книжкы
„Śmiechu naszego powszedniego"
Warszawa 1981

Максим і Клим

— Звар, стара, полуденок — гварит Клим, — бо приведу гостя.

— А як мам варити? Так, жебы іщы пришол даколи?

*

— Даш мі, Максим, даяку ґваранцию на тот мішечок коничу?

— Очывидні, Климе! Кєд ти не зыйде, та принес назад. Верну ти што до ґроша.

*

— Не был єс, Климе, в неділю в церкви...

— Был єм.

— Мусіл єм тя не видіти.

— Не чудне, бо то я вчера зберал на тацу.

*

— Женю ся, Климе! Не чул єс дарґе о гармоніі на продаж?

— А нач ти гармонія?

— Ігомость повідали, же в супружестві мусит быти гармонія!

*

— Но і як ся закінчыла, Максим, твоя справа зо женом?

— Пришла до мя на колінах.

— Так? І што повіла?

— Выход спід постелі, бортаку!

*

Клим приходит до дохторя, бо – як гварит – барз ся му трясут рукы.

— А дуже пьєте?..

— Невельо, векшына ся мі розліє.

Walter Maksimovich
Digitally signed by Walter Maksimovich
DN: cn=Walter Maksimovich, o=www.lemko.org, ou, email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2010.02.25 00:52:32 -05'00'

ШТЕФАН СУХЫЙ

Чом Американе сивы

В Америці Руснакы
сивіли од піны
із пива.
Так тому вірил
каждый старый хлоп.
Котрому ся
за старым крайом
цнило,
тот выпил пиво
із пінов
й покус ся все сивым
зашол.

В чорных майнах
чорной Пенсильвеніі
або од пива
бойсы посивіли?
Ангелы – білы,
чорты – чорны
а жывот обычайный –
дашто медже тым.
Што давно было,
порозвивало ся,
як дым,
перепалило чорну біду
на піну білу.

Хлопи америцкы
з червеныма лицями
і з сивов головов...
Єдно – од вітрів світовых,
друге – памятка по дідах своіх.

Петро Трохановскый

Є правда,
же трохы тіла,
але душа як велика!
Аж дістала
з того крыла.
Зато малого
хлопика
на Пеґаса
высадила
і звиват з ним
по Лемковині

І не Трохановскый,
але Духановскый.

Зо збіркы
„Русиньскый співник",
Пряшів 1994

Послухайте вшыткы люде
лемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным
каламутит воду.
Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчыт шанувати
братів і сусідів.

(Амроз)

Місце для рефлексий

Великден під дверми. Паскы в пецу! – як гварили і як записал в нашым „Лемку" Ваньо Гунянка... Ой, знал єм го добрі, того жартівника! За молоду вшыткы, но повіджме – такой вшыткы, го любили. Особливі молоды. Ай я, го-го, не старий іщы товды был. Любила ся мі Гунянкова, в традицию отулена інтеліґенция, быстріст, прогресивніст.

Же што? Же я босий – о такых высокомудрых справах ґадам?!.. Не все я босий был і не одраз глупий єм был. Ай товды, коли был єм уж глупий, не такій был єм глупий – жебы не знати, же єм глупий. Отже – штоси єм лем знал.

*...Але! Зачал єм таку глупу бесіду, а ту сонечко штораз выжше ходит, багніткы ся веселят, путикы сохнут. До сьвіта бы іти! До сьвіта! Великден під дверми. Паскы в пецу! До сьвіта бы іти. Зо серцьом, з мудрістю! **(пт)***

W NUMERZE:

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny - nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny* – z życia łemkowskiego/rusińskiego kręgu kulturowego;
str. 4 – *Z prasy, z komentarzem i bez*;
str. 6 – *Odszedł Książę Cerkwi* (pt) – słowo pośmiertne o Metropolicie Mikołaju;
str. 7 – *Ja-m dąb...* (Mychał Kowacz) - wiersz
str. 7 – *Nie wszędzie można wrócić* (pt) – słowo pośmiertne o Zofii Chomiak;
str. 8 – *A jutro Wielkanoc* (W.) – opowiadanie;
str. 9 – *Dzwon Wielkiej Nocy* (Iłyja Hałajda) – wiersz;
str. 10 – *Żeby Wam się rodził jęczmień jak palec* (Lidia Kocur, Petro Murianka) – reportaż z imprezy kolędniczej w Ruskiej Bursie;
str. 12 – *„Jak ty, Łemkowszczyzno, żyjesz bez nas w samotności?"* (Daryna Horowa, Petro Kohut) – reportaż z Kijowa;
str. 13 – *Sztuka haftu Łemkini Marty* (Petro Kohut) – prezentacja twórczości Marty Kułynycz-Nowyckiej;
str. 14 – *Gra i śpiewa ŁEM-FOLK-BAND* (Mytro Rusynko) – informacja o nowym zespole;
str. 15 – *Gorzów '2005 okiem fotoreportera* (NN); *Czy Bartnian zamkną w rezerwacie?* (Murianka) – wstęp do reportażu o planie zagospodarowania gminy Sękowa;
str. 16 – *Pan Minister...* (Stow. Ruska Bursa) - list otwarty w sprawie przedstawicielstwa Łemków w KWRiMNiE;
str. 17 – *Piotr Bodenka i takie różne sprawy* (Paweł Ksenycz) – humoreska;
str. 19 – *Tęsknota* (Semen Wozniak) – wiersz;
str. 20 – *Ziemia Święta* (Iwan Dziadyk) – z cyklu *National Geographic albo podróże Łemków*;
str. 25 – „Z wydawniczej półki" – *Łemky w borbi za swoju i ne swoju swobodu* (Adam Barna, Fedor Gocz); *Z żytia, obyczaiw i istoryi seła Bohusza* (Marija Kobani, Adam Barna) – omówienie;
str. 26 – *Wesołych Świąt! „Pasky" w piecu!* – (Wanio Hunianka) – humoreska; *Śmiechu naszego powszedniego* (Stefan Garczyński); dowcipy;
str. 27 – *Czemu Amerykanie są siwi, Petro Trochanowskyj* (Sztefan Suchyj) – wiersze.

Na pierwszej stronie okładki: *Wielkanoc w greckokatolickiej parafii w Śnietnicy*, foto: Piotr Basałyga;

Na ostatniej stronie okładki: *Cerkiew Św. Łukasza Ewangelisty w Izbach* /w poprzednim numerze błędnie opisano fotografię; była to **kapliczka przydrożna w Szczawniku**/ , foto: Piotr Basałyga

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków • Redaguje zespół: Helena Duć-Fajfer, Andrzej Kopcza, Piotr Trochanowski (redaktor odpowiedzialny) – e-mail: murianka@op.pl • Adres redakcji: 33-380 Krynica Zdrój, skr. poczt. 83 • Kolportaż: Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-204 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 6 - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę • cena pojedynczego egzemplarza – 3,50 zł,- plus opłata za przesyłkę. Przedpłata na prenumeratę roczną, z kosztami przesyłki - 33,00 zł.

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów. Poglądy redakcji nie zawsze są zbieżne z poglądami autorów artykułów.

Numer wydano dzięki dotacji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji